1
Государственная
БИБЛИОТЕКА

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет — Арадуьл 1923 шера ден3

Советски Союза Коммунистически парти Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 4 (2858). | Ера, 9 январь, 1964 шу. | Мах 2 кеп.

КПСС ЦК Пленума решенеш кхоачашъеш

КХЕТАМЦА ХЬАЛЪЕ, СИХАГІА КАРАЕРЗАЕ!

ЙОККХАЧА ХИМЕ КЕРДА МОЩНОСТАШ СИХАГІА КАРАЕРЗАЯР ДУХЬА ЯХЬ ЙОЛАЕРГЬЯ ВАЙ

ХІинц, КПСС ЦК декабрьски Пленумо йоккха химин дегІайоллаяра йоккха программа оттаяьча хана, тхо, Невинномысскера химикаш, берригa советски нах а санна, кхы а дикагІа болх бе. производства керда кхоачамаш лаха гІерт. Пленуми материалашкен решенешкан белгалду, химически промышленноста керда мощностащ сихагІа караерзаяр мел боккха лоархІам болаш да. Вай мехка тайп-тайпарча мІинигашка хьалъеш латт химически предприятеш. Уж болх бе йолаялийтар — ,из массаза цІей да шозй хьиниреpа къахьегам КПСС ЦК-ин СССР Министрийн Советан ловцаш доахаш цкъа санна, дукхаза а белгалбаьхача гІишлонхошта, монтажникашта, химикашта. ХІара из ловца массаза боккх химикаша керда мощностащ толаме караерзаергІхиларах дог тийша хилар белгалдаьхад.

СихагІча темпашца караерзаяр — из да эггара хьалха къахьегама оьшарле лакхъяр, кхы тІа а ээараш тоннаш продукци ялар, из да тоъал дукха пачхьалкхен ахча кхолар. Новкъа дале а, ерригача а кердача химически объекташка а йоггІача тайпара уйла яц мощносташ караерзаяра.

Тха дагадовла безам ба тхаьшта Невинномысске Іоаяь опыт ловцаш. Цхьа шу совгІа ха мара яц тха комбинате аммиачни селитра хьалхара тонн арахийца. Болх бе йолаейна цхьа бутт баьнначул тІехьагІа рентабельни хилар предприяти. ХІьата цхьайтта бетта кхо миллион сома пайда белар цо. Валови продукци арахецара шера план хана хьалха 29 ноябре а хІьата минеральни удобренеш хьайра КПСС ЦК Пленум хьаллача денга а кхоачашйир Невинномысски химикаша.

Оттаяьча нормаех болх бе йолаеннача хьалхарча шера аммиак йоаккхаш мощностех пайда эцара коэффициент 75 процентах кІезигагІа йоацаш хила ена. Тха комбината 90 процентага дІакхоачаьйа из коэффициент. КІьада азотни кислотан аммиачни селитри доаха мощносташ караерзаяра процент нормах 85 йолча метте, оаха караерзаяй уж хьалхарчоа 100 проценти шоллагІчоа 96 проценти.

Миштa карагІдаьнилад тхона из? Болх бе йолалийтара кийчо лакхача организационно-технически боарам тІа вІаштІехьа а йоахаш, тха комбината коллективо шозза ловцьйй йолайолийташ-нийсьош дача ба-

Невинномысски комбината коллектива письмо

хий а керттера оборудовани лерттІача технологически режима тІа яккхара а хаваш. ХІаране творчески инициатива хилар, кадраш дика кийчъяр а Іомаяр а. производствени процессашта дика вІаштІехьбаьккха тІахьожам лоаттабар, оборудованена ремонт ярей цунга болх байтарей, боарам лакха лоаттабар — цу доллача хІамаша новкъостал ду керда мощносташ лоаццача хана караерзаяра.

Комбината ерригача коллективо дакъа лаьцар оборудовани вІашагІъелла йоаккхача, кердадараш юкъекхиьар агрегатий бахха. Технологически процессаней оборудованеней интенсификаци яр бахьан долаш керттерча оборудоване беш бола болх 8 — 20 процент совбаьккхар. Цу дерригача гІулакхаша тхона новкъостал дир керттерча цехий мощностащ ханнахьа караерзаяра.

Цхьабакъда, карагІдаьнна чу тІа саца йиш яц. Оаха кхетаду, мощносташ караерзаяра дукха кхоачамаш хилар.

Керда мощносташ караерзаяр боккхача лоархІаме хилар кхета а деш, Невинномысски химикаш кхайк химически предприятей ерригача коллективашка мощносташ хана хьалха караерзаяр духьа социалистически яхь йоаржаяра уж тІа а хьехаш.

Керда мощносташ караерзаяра — ударни темпаш! Кхетамца хьалъе, сихагІа караерзае!

Яхьа лозунг а хиина дІаоттийла из дезаа. Йоккха химин хьаер ше лоархІаш вола хІаравар нах лелаерий мугІарашка оттала.

Ший тороний лоархІам а бь, Невинномысски химически комбината коллективо шийна декхараш тІаэц мощносташ хана хьалха караерзаяра, из гІулакх хьаллацара тІахьех берригa химикаш. Оаха лаьрхІад:

1. Болх бе йолалийтача хьалхарча шера аммиак, аммиачни селитр, кІьада азотни селитр доаха керда мощносташ караерзаелта бІаь процентага дІакхоачаде.

2. Минеральни удобреней дикад лакхъе.

3. 34,5 процентал кІезигагІа йоацаш азот йоллаа аммиачни селитр арахецилта Іалашде, хІьата из лаккагІа хул ГОСТ-ах оттаьчул.

Оаха уж декхараш тІаэц планаш уттаеча организацеша, проектировщикашкахьа, машиностроителашкахьа белгалара новкъостал хург хиларга лог а доахаш. Цхьадола дешаш ннъоастадарца, новкъостал тхона дах ца Іеш. ловцача хана керда мощносташ караерзаяра берригачe химикашта а ду цар.

Караерзаеча боккхача лоархІаме да халраш кийчъяр. Халкъа боахама Лакхорча Совето предприятешта бокъо яла ена хет тхона, хьалъеш йолча цехашта проектии документаци хьакхаьчача хана лекхараш хьахаржара. Опыт а Іоаяь, специалисташка йиш я объекташ хьттонца болх бе йолалийта а карерзае а.

Тхо нитта проектировщикашка а кхайк проектни решеней дикал товяра. мощносташ караерзаяра темпаш дукхача хьале шийх тийша хиларах тарра, ханнахьа проекташ оттаяь яхара уж тІа а хьехаш. Караерзаергйола ханаш белгалъяьза яргьяц проекташка, из предприятешка йиш хулийтаргья шоай перспективаш дикагІа бІаргате...

Дукха хІамаш да химически машиностроене болхлоех тийша а. Машиностроителаша химикашта кхухьийта оборудовани дикагІа ме хул, сихагІа караерзаялургья вайга керда мощносташ.

«Хьалъаь яьнна ерригa предприятеши цехаши лоацача хана болх бе йолайолийтилгеи цар производство проектни мощностага дІакхоачаелгeн Іалашде» — КПСС ЦК декабрьски Пленума соцем тІарча цу мугІараша Іалаьмате илйса белгалду доккхача химе къахьегамхошта хьалхашка латта декхар. Керда мощносташ хана хьалха караерзаяр духьа лаьцача социалистически яхье новкъостал дергда вайна из декхар кхоачашде.

Вай сийлахь-йоккхача Даьхене гІолла гІо боахаш йола йоккха химия. Тамашаш гойт цо, кердача лакхаленашка боах халкъа боахам. Вайга, химикашка, доккха мраз кхьачад халкъа боахама химикаци яр духьа йолаеннача сийлахь-йоккхача походе хьалха латтараш хила. ХІьата парте оттаь йоккха химин дегІайоаллаяра программа кхоачашйеча юкъе лоаца кхы цхьаькха дакъа а хилар керда мощносташ хана хьалха караерзаяр духьа лаьцача социалистически яхьа.

Письмон декхараш дийцад Невинномысски химически комбината болхлой собранешка.

КЪАЬНАЧА ЗАМАХ ЮХЕДИСАЧА ВОЧА ГІУЛАКХАШЦА — ХАЬДДА КЪОВСАМ!

«ЗНАНИЕ» ЯХАЧА ОБЩЕСТВА ВЕДАНА РАЙОНА ОТДЕЛЕНЕ ЧЛЕНАША НОХЧ-ГІАЛГІАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ ОТДЕЛЕНЕ БЕРРИГАЧА ЧЛЕНАШКА ДАЬ

КХАЙКАРАЛ

Новкъостий!

Коммунистически парте кулгалца чІоаггІа хьинар айдена коммунизма сийлахь боккха гІирс хьалбеш доалл советски халкъ. Цу чу дІачувала веза йоккхий коммунистически уйлаши дика моральни гІулакхаши долаш, къаьнарча оамалех мукъаваьнна саг.

Іилман мировоззренех коммунистически моралахи кха йиш яц дына идеологена къовсам ца лоаттабеш.

Ди — Іилман мировоззренех коммунистически моралех керттера моастагІа. эггара чІоагІагІа сих латташ долча къаьнарча замах юхедисарех цаІ. Дынах йолча карц уйлаша наха новкъарле ю дог гІоза бaха а къахьега а, коммунизм хьалххеча хьинаре дакъа лаца. Дынах юхедиса гІулакхаш кІалдахара хаьдда лоархІам болаш я хьинаре а массе онгІорахьара а лелаю естественно-Іилмани атеистически пропаганда. Хьана ергья из вай, советски интеллигенци, «Знание» яхача общества членаша ца йойя.

Оаха. парте XXII-ча съездеи КПСС ЦК июньски Пленумеи исторически решенеш дегаш гІоздаьха долча «Знание» яхача Общества Ведана района отделене членаша лаьрхІад дынo баьдеча гІулакхашта юкъе берзабьи дог ийшан бонхa дьылах теша нах мукъабахар духьа шерра а хаьдда а къовсам боаржабе, бехача мухьа кІалхарбовла а шоай вахара бизза бола лай. башха-дика яхоие хьакхоллараш хила а цaрна новкъостал де.

1963 шера 1000 совгІа декий йийшай «Знание» яхача Общества тха района отделене, дынах тешаш волча хІара сагана къаьст-къаьста болх бу, пайда яц политически Іилмани кхетамашта еча пропаганда кхьча формаех а. Цхьабакъда, оаха кхетаду, цу балха боарам хІинз а вахаро дІадехараштa, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара даькъе хІинз латтача декхараштa дттехьа а кхоачамбеш ца хилар.

Оаха, «Знание» яхача Общества Ведана района отделене членаша, къахьегамхошта юкъе еча лекциони пропаганда малагІча хьала тІа я а цун аргІанара декхараш а тхоай юкъарча собрание дийца а дийца. тховшта декхар тІаэц къахьегамхошта коммунистически кхетам луш беча боккхача балха интеллигенци, хІьата ишта хьалха латта колхозхойи болхлойи дукхагІа юкъевал, атеизмах естественно - Іилман кхетамаштен кІьад ца луш пропаганда е, зуламера вахар ледеш а наьха сихкетам тувладеш а бола дына баьде гІулакхаш кхайкадераш къахетам боацаш гучабаха.

Лекцеш, беседаш, хаттарийн жопийн сайренаш, тематически сайренаш ерца цхьана оаха шерра пайда эцаргба дынах тешаш болча нахах, дына активистех хІаранеца къаьст-къаьста беседаш яр санна йолча балха формаех. Культура учрежденей болхлошца цхьана оаха лекторешии кинолекторешии вІашагІъехх естественно-Іилмани атеистически темашта хетаяь лекцеш ешар духьа. Іилман-атеистически темаех лаьца выставкаш а уттаергья, сайренаш а ергья, новкъостал дергда керда советски цІейнаши гІулакхаши вахар чу доладара. Царех а кхьча а пропаганда средствах, къаьстта а дынах тешарех хІаранеца къаьст-къаьста беча балха формаех шерра пайда а эцаш, «Знание» яхача Общества Ведана района отделене хІара члено шийна декхар тІаэц тІагІерттар хаддаза беча ший балха тха районе бахача, дынах тешача, нахах дукхе бараш дына кІалхарбаха.

Оаха дІалоладаь гІулакх хьаллапара тІа а хьехаш. тхо кхайк Нохч-ГІалгІай АССР «Знание» яхача общества берригача членашка. ЛаьрхІа къовсам бергба вай дынах юхедиса гІулакхаш шоай овдаш а тІехьа дІадахар духьа!

ТІайнцад «Знание» яхача Общества Ведана района отделенен члений юкъарча собране.

КПСС обкоме

Дынах тешаш бола нах дына еттача бІехача баргалех мукъабахара тІехьа шерра а хоадамболлаш а къовсам оттабе, вай сийрда кхоане сихкетамера хьакхоллараш хила царна новкъостал де лаьрхІад Ведана района «Знание» яхача общества членаша. Из кхоачашдара общества членаша декхар тІайнцад къахьегамхошта коммунистически кхетам луш хьинаре болх бара дукхагІа интеллигенци, кхеташагІа бола хьалха латта колхозхой, болхлой юкъеоза. атеизманеи Іалама-Іилман кхетамештен цІеккха кІорда ца деш пропаганда лелае, дына баьде гІулакхаш наха хьалха доахараш къахетам боацаш гучабаха, дынах тешарашца къаьст-къаьста къамаьлаш де.

«Знание» яхача общества хІара член декхарийла хиннаха хаддаза болх а беш дына ІоткъамеХ дукхагІа нах мукъабаха.

Ведано района «Знание» яхача общества членаша къахьегамхошта коммунистически кхетам балара болхи дынах юхедисача воча гІулакхашцара къовсами дІахо а чІоагІбаргаьа лостадаь Нохч-ГІалгІайчен общества берригача членашка даь кхайкарал могадеьд КПСС обкома бюрос. КПСС горкомашта, райкомашта, производствени управленей партномашта, «Знание» яхача общества республикански районни отделенешта тІадиллад Ведана района «Знание» яхача общества члений инициатива шерра хьаллоацилга, дынах тешаш болча махана беш бола Іалама-Іилман, атеистически болх чІоагІбара де деза гІулакхаш хьалда белгалдоахилга.

КПСС обкома бюрос республикански газетийн производственни управленей партномий газетийн редакцешта тІадиллад къахьегамхошта юкъе беш бола атеистически болх бувцаш йола материалаш хаддаза эрайоахилга, дика опыт вІашагІа а тохаш йоаржаелга, долаш доле кхоачамбоацараш гучадоахилга.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА II ПЛЕНУМ

Самардийнахьа М. Ю. Лермонтова цІерахча театре хилар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома II Пленум. Пленуме дакъа лоацаш бар КПСС горкомий, райкомий, юртийн промышленни партномий секретараш, къахьегамхой депутатий городскойн районнин исполнительни комитетий председателаш, республикански организацей кулгалхой, областнойн моттигерчен профсоюзин комитетий председателаш, ВЛКСМ горкомийн райкомийн хьалхара секретараш, партгосконтрола комитетий председателаш, йоккхача промышленни предприятей, колхозий, совхозий парторганизацей секретараш, промышленни предприятейн Іилман учреждененйн кулгалхой, производственни управленей начальникаш, совхозий директораш, колхозий председателаш, промышленноста, юрта боахама дикагІбола болхлой, юртбоахама специалисташ, кепа йоазон, радио. телевидене болхлой.

КПСС ЦК декабрьски Пленума итогехи областной партийни организаце декхарехи доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара нов. **Ф. Е. Титова.**

Пренеех къамаьлаш дир КПСС Заводской райкома хьалхарча секретара нов. **Лапинас,** Грозненски опорно-хьоххама совхоза директора нов. Шаго, Грозненски ацетонови завода директора нов. **Пелевина.** Грозненски химически завода директора нов. **Шилова,** Наурски производствени управлене партнома секретара нов. **Пожидаева,** ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара нов. **Голыгина,** Шальа производствени управлене партнома секретара нов. **Османова,** «Малгобекнефта» цхьоалагІча промысла заведующе нов. **Паука,** Сунженски производствени управлене начальника нов. **Горошко,** Грозненски нефтемаслозавода воккхагІча оператора нов. **Волошина,** Обсовпрофа председателa нов. **Сидельникова.** «Грознихимнефтестрой» треста управляющe нов. **Лихонина,** «Назрановский» совхоза директора нов. **Лымова,** республика юртбоахама продуктеш яхарен кийчъярен министра нов. **Слисарева.**

Дийцача дешах сопам тІанийцар Пленумо.

Іалаьмате чІоагІа деташ уратта къовбалдир пленуме дакъа лаьцараша КПСС Центральни Комитетага дахьийта письмо. Цу письмо тІа республика къахьегамхой цІерагІа пленуме дакъа лаьцараша тешам лу КПСС Центральни Комитета, новкъоста Н. С. Хрущева шийна, Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоше КПСС ЦК декабрьски Пленуме решенеш кхоачашъяра ниэи хьинари кхоларг ца хиларах, семилетна задани толамца кхоачашъяра дерригa дергхиларах, мехка экономика дІахо лахкъяра шоашкара лоархІаме дакъа лоацаргхиларах.

АГРОХИМИЧЕСКИ ЛАБОРАТОРЕЙ — ЛЕРТТІА ЙОАКХО

Юртбоахама производство сихха дегІайоаллара йоккхий перспективаш хьеха КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш. Юрта боахама шерра химизации механизации ярца, ирригаци яр декхара гІулакх тоаларца, биологически Іилмана карагІдаьнначох дикагІа пайда эцарца лаьттанияре а хьайбашкара а йоала продукци дикна алсамйоаккхилга — нитта из парте Центральни Комитета Пленумо хьалхашка оттадаь декхар. Из декхар кхоачашдара боккха лоархІам болаш я удобренеш. Вай юрта боахамга кастта дІакхоачаргья машиша минеральни удобренеш. дІайийна хІамаш дикагІа дегІайоахийта стимулятораш, гербицидаш, нитта кхыйола химически препараташ. Цу гІулакхо доккхий декхараш тІадохк юрта боахама специалисташта дикагІа Іомаде деза агрохимически кхетамаш, хийса дІаетте ха деза удобренеш.

КПСС ЦК декабрьски Пленум а хилалехьа, парте XXII съезд хиначул тІехьагІа хьалхашка оттадаь дар агрохимически служба сеть вІашагІйоалилга. Цу гІулакха доккхийча боахаменка хьае лаьрхІадар агрохимически лабораторей. Вахаро ше хьалхадоахаш дар уж лабораторей хьеллаилга.

Минеральни удобренеш дІаеттара болх ледара лел вай республикерча дукххача боахамашка. МалагІча лаьтта малагІа а мел а удобренеш эш бокъонца ховш ца хиларах да из. Минеральни удобренеш дІаеттара гІулакх нитта хьисап доацаш леладарах хаьча боаггІаш бола пайда дІакхачаш дукххача боахамашка. НагахьА санна хьалха латтача боахамашка минеральни удобреней хІара центнера лоархІаш 5—7 центнер хьуакъамаш соцувлача метте, из болх хьисап доацаш лелабеча республикерча дукххача боахамашка из тІакхеташ бола хьувкъам 2—3 центнер а кхы кІезигагІа а мара бац.

Хьеш йолча агрохимически лабораторешa специалисташка йиш хулийтаргья къаьст-къаьстача лаьттай химически состав бокъонца йоза, малагІча лаьтта малагІа кхачаш элементаш кхоачамбоацаш я, малагІаш кхоачамболаш я, малагІаш совнагІа я бокъонца довза.

Сунженски производствени управлене XIX партсъезда цІерахча колхозе 1963-ча шера август бетта вІашагІъеллаяр цу тайпара лаборатори. Лабораторена эцаш йола оборудовани вІаштІехьа да йоалаш йоккхий халонаш дукхьа эттар тхона юкхьанца. Е «Зооветснабо» а е специальни тІканка а хьаяца найслуш дацар балха хилазза дергдоаца аналитически таразаш, технико-химически тарезаш, лабораторни стол. «Сельхозснабга» дукхаза оаха заявкаш тийнайоллашехьа а из тхога ухх тІехьарча ханнаца хьахачийтаяц эшаш йола оборудовани. Цу хІамаша чІоагІа новкъарлеяш из тхона лаьттан химически а механически а состав йоазара анализаш яра.

ХІинз тхо анализаш еш да севооборота кхашкарча лаьттай химически состав йоазара. 1963-ча шера гурахьа а оаха подкормка яьй тохкам баьча гурахьа дІайийнача культурашта. Царна минеральни удобренеш мел эш лоархІам а беш баьб оаха из болх. Лаьттай химически состав мишта хьожилга дІахоьйош да тхо хІинз. Керттера кхачаш элементаш: азот, фосфор, калий лаьтташта мел эш хьажа из Іеш, царна микроудобренеш: бор, марга, нец, нитта кхьнраш царна мел эш а хьожаш бу оаха из болх.

Лаьттай химически состава къоастам беш оаха еча опыташа колхоза ухх шерре а йиш хулийт къаьст-къаьстача лаьтташ тІа, совгІа-эшашагІа йоацаш, эшшача боарамагІа минеральни удобренеш яха. Цо доккха новкъостал дергда дІайийна юртбоахама культураш дикагІа хьувнъйтара.

В. ГЛОТОВА.

Сунженски производствени управлене XIX партсъезда цІерахча колхоза агрохимически лаборатори заведующи.

ПОЛИЭТИЛЕНАХ ХЬАЯЬЙ УЖ ХІАМАШ

КЕРДА Іилма-химин хьадалалехьа вонахара хІамаш шийна бІарвазучча тайпара я меттад спа. Цунна хайнадац цхьа тайпа хІамаех кхы хІамаш хьаяра, химически хуецамаш дара наькъаца продукци яккхара наха новкъостал деш йола къайленаш Іаламах доаххилга. Цу тайпара, Іалам карадерзаде торо хилийтай химе.

Дукххача наха йовзаш я этилен яха газ. Цунна гидротаци йича хьайоал чІоагІа лоархІамера промышленни продукт — этилови спирт. Полимеризаци яьчул тІехьагІа этиленах полиэтилен доаккх.

Полиэтилен — зІамм и е а мара молекулярни довал доацаш йола этиленови зІила этилови даьтте (ковал) да.

Полиэтилена молекулярни дозал совдаьллахарца хьаду боалозаш, литьевой, экструзионни прессовочни продукташ. Полиэтилен чІоагІа вай вахара юкъе еная. Цунах хьаю канализацена коачалаш араухийтача а хьаузвача а заводий турбаш. Цунах хьаю масса тайпа станокий оатхалаш, ректификационни колоннашта оаркхилаш, рашига чІоваш, химически аппаратура тІехе.

Полиэтиленах яь пленка тІахьерчаю мехкдаьтта дІаахийта йиллача трубопровода.

Полиэтилен кабельни промышленносте юкъе яккхарца боарам боацаш чІоагІа лакхъеннай цук торонаш. Полиэтилен— электротехнике прогресс еш йола башха-дика изолятор я. Цунах кийчъю тайп-тайпара кабелаш: телефонни телевизионни, арара, лаьттан кІалхара а хин кІалхара а.

Полиэтилен — из я Братски СибареІарча кхьча гидроэлектростанцейн генераторий система вай мехка бІарчача энергетически система изолятор.

Борироан дакъа а тека полиэтиленах яча сомача Іоакъоех (тха заводе хьаеш я) пайда эц атомни ядрах хьаювлача хІамаех, масала, нейтронех лораалара. Полиэтиленах кІезига пайда балац Казахстана акхача аренашка хьуакъам балийтара а. Къулбехьенахьарча республикай хиш дехкача каналий елом тІа гІолла полиэтиленови пленка йиллай. Цу полиэтиленови пленка новкъостала араюкъе аркикаш а йийя. Союза юкъерча дакъча тІа кхоале гІа баьца дааргш кхеду. Полиэтиленах 60 процент шолхаш а тапе хьаю эттара чІоагІа а яйа а йола пенашкен тховнашкен ухийта вІиллой материалаш. Из тайпа продукци хьаю цІамаш тІа ехке кІьада хІамаш еча Грозненски заводо.

ЦІагІа эшача гІулакхашта фу пайда боал полиэтиленах? Укхаза а нюана хадоха мебель, пьовгІаш, приемникаш, хоза яхтош, тайп-тайпара машинаш, хІьата, юххера а, бераша ловзаю хІамаш цунах хьаеш хилар.

КІаьда хІай кІуес санна лаьтта дикад лела лоа. Мел гІоадаьле баьцциарча елкана вонахьа хьувош хул бераш Іан каникулаш йолча хана. ХІаьта шоана хоь, елкаш а цу тайпара полиэтиленах еш йолеш шоай хозалаа дилача лаьттагІара хьалтІальнача хьунагІара хьакхача елкал вІалла эшашагІа ут йоацилгеш?

Р. ВОРОПАЕВА,
Грозненски химически завода УЗЛ группа кулгалхо.

Къахьегама дика толамаш доахаш хьоьа оаей кердача 1964 шера Грозненски № 5 йолча хІамаш теача фабрика коллектив. ДІайахача шера валови продукци арахецара план 15-ча декабре кхоачаш а аь укх шера четах эзараш аалаш нах бола хІайаш хьайдир цо.

Самилетна алхлагІча шера план кхы а хьаллахагІа кхоачашъяр духьа фабрика коллективо укх шера ярабаьккхай ший болх.

Тееа еза хІамаш хІара агрегата не йоагІ-йоагІача тайпара дІайийкхьад. Цига болх беш воаІ агрегат я, церех цхьоалагІчо агрегата берий ковчанаш тее, шоллагІчо берий хачеш, кхоалагІчо боккхийчар кочамаш, нитта хІамаш тоа волх агрегаташа а. Агрегата даьа цхьа тайпа хІамаш техаш хилча сихагІа дІабода болх.

Укх шера болх бІаболабалахьа маІача наькъа кочамаш тогара технологически схема оттаийр хІара агрегата. Цу схемах лаьрхІача бесса кийсъя дІаоттаьча оборудовании механизацеи. Кердачу схемах болх беш я коллектив 1963-ча шера 29-ча декабре дола.

Хьалха кхалнаьин кочамаш еш хьаначча 6-ча агрегата хІанз лаІача наькъа кочамаш ю. Из болх дика Іомаду цу агрегата мотористна Сухилаева Асяс а — дийнахьа юкъ ца гІерташ шерра тоьа йолалар из маІача наькъа кочамаш. Дика цу совгІа за я цо цига болх бу. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи лелаю цо. ХІара сменна норма 120—130 процент кхоачашъю цо.

СУРТА ТІА: мастер Гриппова Зинаида Ивановна задани луш я мотористка Сухилаева Асяна.

Б. Костоева тексте.
Н. Панова сурта.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КОММУНИСТАША КЕРДА НАЬКЪАШ ЛЕХ

Укх деношка КПСС ЦК декабрьски Пленума итогашта хетаь партийни собранеш хилар Маг1албике. Цу собранешка докладаш йир КПСС горкома секретараша, бюро членаша, горкома членашеи болхлошеи.

Вай парте ленински наькъо коммунизм хьалъеча, мехка производительни низ дег1абоалабеча, Даьхен низ ч1оаг1беча, къахьегамхой хьал-торо тоаеча, керда сaг хьалкхееча йоккхий коталонаш йоахилга белгалдаьккхар прениешка къамаьлаш даьча коммунисташа. Х1анзарча хьалашка керттера лоархIам боле г1улакх а хиина д1аэттад д1адахийтача рузкъах лоацача хана дуккаг1а экономически пайда хургболаш доле халкъа боахама доакъош дег1адоаладар. Цудухьа мехка экономика д1ахо дег1айоалаяра лоархIамера г1улакх из хиларах тарра химически промышленность дег1айоалаяр белгалдаьккхар КПСС ЦК декабрьски Пленумо. «Малгобекнефта» НПУ 3-ча промысла коммунисташа ч1оаг1а уйла т1аяхийта ладийг1ар «КПСС ЦК декабрьски Пленума итогаши парторганизацей декхараши» яьнна КПСС горкома хьалхарча секретара нов. Санькос даьча къамаьлага. Прениех къамаьлаш даьраша хоадамболлаш предложенеш тийлар. Масала, КПСС ЦК декабрьски Пленумо советоки наха хьалхашка оттадаь декхараш Iалламате боккха лоархIам болаш да, аьлар промысла воккхаг1волча инженера нов. Матвеева. Цуница дувзадения, уж декхараш вахаре кхоачашдара шоай беррига низ ца кхобеш къахьегара коммунисташ т1ахьийхар цо. Скважинай къамарча фонда болх тоабара а иштта кхыйола а предложенеш елар нов. Матвеева.

Скважинашта лаьттан к1алхара ремонт еча хенв мехкдаьтта доа ца дара йола предложени елар мехкдаьтта доаккхача мастера нов. Марзиева. Иштта шо къамаьл деш фонтании скважинаш сихаг1а телеуправленех болх бе йолаклийтарах лаьца дийцар пенсионера нов. Мамедова. Фонтании скважинашта автоматизаци яра опыт Маг1албика мехкдаьтта промыслашта юкъеяра КПСС горкомагара повкъостал дахара предложени елар цо.

КПСС ЦК декабрьски Пленума итогашка лаьрхх1а ладувг1аш хилар «Малгобекнефта» НПУ бурув. деттача шоллаг1ча контора коммунисташ а. Аварий ца еш болх бара бурув деттараш т1а а хьехаш, к1алхарча т1оммашкара мехкдаьтта дакха доладар, чехкка Малгобекско-Вознесенски майдашкара мехкдаьтта хьа а леха из промышленин балхашка д1ачудаларца химически промышленноста эша бедал дуккаг1а яккхар парте решенеш кхоачашъяра боккха лоархIам болаш да, аьлар цу контора производственно-технически отдела начальника нов. Габиева.

Вышкаш хьаечар кхоачамбоацарех лаьца дийцар техника кхерамалея инженера нов. Воледова. Уж кхоачамбоацараш д1адахара керда вышка хьалъе йолаеш контора инженерно-технически болхлой беррига болхлоица цхьана в1ашаг1а а кхийте техника кхерамзленок иштта кхыча технически г1улакхашеи д1адехарашта жоп луш уж хьалъяра план оттаяра предложени елар цо.

КПСС ЦК декабрьски Пленума итогаш ювца цхьатарра хьагул я бенна собране яьча докладах лаьца къамаьлаш дир «Малгобекнефта» НПУ шоллаг1ча промысла коммуниста а. Ленинградций болам кьал а лоацаш, укх шера социалистически декхараш т1аэцаш халкъа боахама химизаци яра фонда хьакъехьара пункт юкъехкхьарах лаьца предложения елар мехкдаьтта доаккхача мастера нов. Шмелева. Х1аьта 1-ча промысла болхлоша а шоай балхах лаьца дуккха предложенеш тийлар собране.

Бари-Су яхача моттигерча компрессорни станцена реконструкци елга сихдар дийхар газ йолкхача цеха коммуниста. Вахача наьха хьашташ кхоачашдара эша газ дуккаг1а яккха в1аштIехьдаргда из г1улакх дича, йоахар цар.

Грознера Маг1албике газопровод йиллараха компрессорашта реконструкци яраха мехкдаьттацарча газах биэза пайда эцалургбац, цудухьа укх шера хьалъе йолае еза газобензинни завод, яхаш дийцар собране къамаьлаш даьча дуккхача коммуниста.

Ерригача партийни собранешка къоабилъеш т1анийцар КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш, х1аьта уж кхоачашъяра шоай де деза х1амаш белгал а даьхар коммунисташа.

Б. АЛБОГАЧИЕВ,
КПСС Маг1албика горкома организационни отдела заведующе заместитель.

Керттерчун уйла еш хилча

№ 3 йолча сомий-баьца дaарий совхоза рабочкома председатель Х. М. Витушев а волаш йола профсоюзни организаци Грозненски производственни управлене эггара йоккхаг1чарех я. 1200 профсоюза член ва цига. 18 профгруппана сеъалуча йиъ цехови комитета чубоаг1а уж.

Совхозий отделенешта, бригадашта, звеношта, къаьст-къаьстача болхлошта юкъе социалистически яхь йоаржаелга —иштта да месткомо эггара хьалхарча аог1анна шийна хьалхашка оттаду декхар. Яхь денгара денга шераг1а яржаш латт. Толам баьккхара т1айийраза хьовсам а лоаттабеш, укх шера яхье хьалхе яьккхар М. Е. Тамбулатова управляющий сомий бешамий бригада бригадир Гагиев Руслан цехови комитета председатели волча № 1 йолча отделене. Совхоза карара кара тела Ц1е байракх елар цу хьалхе яьккхача коллектива.

Коммунистически къахьегама коллектив яха ц1и яккхара къовсам лоаттабеш я цу отделене коллектив. Цо кхы а дуккаг1а лакхду отделене болхлошта хьалхашка латта декхараш. Цудухьа шоай балха нормаш массаза а т1еххоачашъяра т1аххувш ба сомий бешамашна, баьца даарашна, комсий бешамашка балхаш дераш. Бетта-бетта 120—130 процент кхоачашъю отделене производственни вадaнеш.

Эггара дикаг1а толамаш даьхад Сорокина Лидия Андреевна керте латтача баьца дaараш лелаеча бригадо. Укхаза массанахьарчул а т1ех я къахьегама овсарле. Продукци яккхара йола шера план 170 процент кхоачашъяьй. Заготовительни пункташка а республика торгови сете а д1адахьийтад 12130 центнер баьца дaараш. Планах яккха лийраг1а юкъера кабуц 2068 центнер хиннача метте, бокъонца яьккхар лоадама х1амаца эшаш 3700 центнер я. Кхы а дикаг1а да т1ехьаккхача кабуц ихееча карараг1аьннар. Планах яккха лийрх1ир 209 центнер хиннача метте яьккхар 1380 центнер я.

Дика хемаьхал йоалаш балхаш даьд цу отделене сомий бешамаш. Ка балхаш дераш. Бешарча гаьнашта эшшача тайпара дика г1улакх а деш, Халханьиц Алексей Михайлович керте латтача бригадерча болхлоша т1еххкоачашдир сомаш бахара план. Масала, 1ажаши кхораши бахара план 168 процент кхоачашдир.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 46 шу дузача деношка совхоза дирекце, партийни профсоюзни организацей решенех цу отделене коллектива коммунистически къахьегама коллектив яха ц1и елар. Цу дешо дегаш г1оздаьха, кхы а дикаг1а къахьега, керда толамаш даха дош деннад отделене болхлоша.

Совхоза профсоюзни организаце хан-ханнахьа собранеш а еш, отделенешта а бригадашта а юкъерча социалистически яхьа итогаш ю. Царех кетъаьнцачаргна карара кара тела ц1е вымпелаш тел. Дукхаг1ча даькъе хьалхе йоахар Жерновицкая Мария Павловна керте латта сомий баьца дaарий бригада я. Цу коллективо 179 процент кхоачашъяьй шера план. Иштта ц1е вымпелаш тийннай Халханьиц керте латтача сомий бешамий бригадина, Сорокиная Батанов Iалаудини керте латтача баьца дaарий бригадашта а.

Хан-ханнахьа, бетта шоза, рабочкома заседанеши бетта цкъа профгруппоргашца а цехови комитетий председателашца а семинараши ю профкомо. Цига итогаш ю хьадача юкъаг1а баьча бaаха, дийца а дийце белгалдоах йола кхы д1ахо а товлургбола наькъаш. Цул совг1а каст-каста совещанеши семинараши ю агитаторашца, ненгазетий, къахьегама листокий «молни» яхача листокий редакторашца.

Нахацара болх эггара дикаг1а лелабу цхьоалаг1чей шоллаг1чей отделеней агитаторша. Царах беьзвеньевая Антонина Глуховская, сомий бешахо Григорий Гречкин, тракторист Калаев Уппа, доярка Шабазова Аминат, бригадир Василий Антонников. Цар дукха а дика а ю беседаш. КПСС ЦК декабрьски Пленума итогехи СССР Лакхехьарча Совета сессе материалехи беседаш еш ба х1анз агитатораш. Совхоза хьалхашка латтача декхарешна айхха бувзам болаш ю цар уж беседаш.

Халкъа хьал-торо тоаяра, юрта боахам сихха дег1абоалабара партен правительствен еча йоахоина жоп а луш, шоай болх кхы а хьинараг1а ба, х1ара гектара т1ара Даьхенна 300—350 центнер баьца дaараш дала декхараш т1аийду совхоза болхлоша. Уж декхараш сийленца кхоачашдаро х1анзе а чуйиина балхаш деш ба уж. Кхашка х1амаш д1аелехьа дуллаш дола хий диллад 600 гектара т1а, минеральни удобренеш ехкай. Кхашка кхо дуллача геттара дика къахьег шофера Суриков Василе. Цо 9 дийнахьа 100 совг1а тонн кхо д1адихьад кхашка.

Уж лоархIамере балхаш кхоачашдеча доккха новкъостал даьа пенгазеташа. Хан-ханнахьа, к1ира шоза арадувл Гагиев Руслан редактор а волаш цхьоалаг1ча отделене цехови комитето арадоаха пенгазет. Масала, Юртаева Александрас кулгалдеча звеное къахьегама толам баьккхача цу сахьате на толам бувцаш [illegible] араьяьхар «молние» листоко. Профсоюзни организаце хьакха а даьккха, совхоза дирекце Москве халкъа боахама кхаг1даьннарий Выставке яха хьожайир Юртаева.

Иштта арайоах пенгазеташел листокашеш кхоачамбоацараш дувцаш йола материалаш а. Цкъа, менна а волаш йалха вензвар электрик Данилов. Из бегаозккхаш карикатура а йилла къахьегама дисциплина телхарах ч1оаг1а критика йир цунна «Молнис». Цул т1ехьаг1а ший 1алат кхета а лар, товаммар Данилов. Совхоза дикаг1а болча болхлоех лоархIаш ва из х1анз.

Производства къалха латтарий йоакхо а еш, мах боацаш а льготаш йолаш а путевкаш а телаш санаторешка а салоIа а ухийт уж профсоюзни организаце. Укх шера мехкарча тайп-тайпарча курорташка салоIаш а дарба лейгаш а 30 совг1а сaг хиннав совхозера.

Капитальни г1ирсаш а нака чу1е ц1енош а дукха хьалду совхозе. Дикаг1а болча производственникашта хьежаю укхаза хьалхарча арг1анна квартираш. Масала, керда хьаьвча пар1г1атача квартирашка чухийшаб сомий бешамаш лелаю Казакова Екатерина, дуккача берий нана звеньевая Читамурова Неби, вышкапхьар Шамаев, кхыбараш. Хьалхаь йистедоалаш латт бархI квартира йола кхы цхьаьхка ц1енош а. Цехови комитетий предложенех совхоза дикаг1а болча наха хьожаергья цу ц1еношкара квартираш а.

Цу тайпара, юртбоахама продукташ алсамъяхара даьнъе керда толамаш дахара, нахаца беча балха массе формех пайда а эцаш, х1ара къахьегамхо т1аваерзаеш болх бу № 3 йолча сомий-баьца дaарий совхоза профсоюзни организаце.

Е. МАКСИМЕНКО.

ЗАВОД ДЕГ1АУХАРГЬЯ

Сиха дег1аух Наьсарен-Вокзалера «Электроинструмент» яхача завода мощность. Солхка январь бетта цо арахийцар 600 электросварильни машина маре яйр, х1аьта декабрь бетта арахийцараш эзараш машинаш я.

Д1адахача шера мара болх бе йолаеннаиц тха завод. Доккхал ду тха завода коллективо эггара хьалхарча шера план 101 процент кхоачашъярах.

1963 шу доладуш заводе болх беш 140 сaг вар, х1аьта из шу чаккхдоалаш вар болх беш 440 болхло. Завод болх бе йолаелча деиз машиностроительни говзал 1омаьйй 220 болхлочо, царех 40 г1алг1ай йо1 я. Цу толамаша хьахьокх тха коллективо дика къахьийгалга.

Кхы а доккхаг1а декхараш да тхона укх шера хьалхашка латтараш. Аралеца еэча продукце план 3,5-аза лакхаг1а а, керда изделеш а балхе юкъе яхьа еэш, заводе балха т1а кхы а хьаэца везаш 300 — 600 болхло ва, болх бе йолайолийтаргья керда производственни цехаш. Грозненски мехкдаьтта чаккхдоаккхача завода коллектива болам раьза хинна хьал а лаьца уж декхараш толамца кхоачашдаро хьинаре къахьега дош деннад завода болхлоша, заводе болхлой 1омабергболаш укх шера хьаелла даьрх1ад наха къахьегамга резервай школа. иштта хьаелларгьа мастераш кийчбу школе а.

Укх шера план т1еххкоачашъергхиларах дог тийша я тха коллектив.

Б. ГАГИЕВ.
«Электроинструмент» яхача завода планово-экономически отдела начальник.

МУРМАНСКИ ОБЛАСТЬ. Х1анз т1еххьара балхаш чакхдоалаш саготаг1а дола денош да заполярерча «Апатит» яхача химе йоккхача комбината чуйоаг1ача. С. М. Кирова ц1ерахча рудника г1ишлонхойн монтажникийн. Коллективо ший беррига низ т1абахийтаб ххы т1а а моцшосташ сихаг1а болх бе йолаклийтар, «беркате кхера» дуккаг1а баккхар ду. хьа. Лаьттанка к1алхара керда горизонташ болх бе йолаялийтарца дикка дуккаг1а доахаргда апатитови руда.

Сурта т1а: хьалъяь ялла йоалача 322-ча горизонта, кертера латтача г1ишлой - монтажни балхаш деш лаьттанка к1алхарча тоннелех ца1.

С. Майстерман сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

Къахьегама дика толамаш доахаш семилетка алхлаг1ча шера сийленна наькъа ера коммунистически къахьегама сийлен ц1и лелаю тха коллектив. Д1адахача шера план крекинг-завода установкай коллективашта юкъе эггара хьалха кхоачашъьяьчарех ца1 а № 25 йолча тха установка коллектив. Валови продукци арахецара шера план 6-ча декабре кхоачаш а еш планал совг1а итташ эшелонаш автобензин арахийцар оаха.

Тха установка арахеи химически промышленноста эша бедаа. Химически продукташ дуккаг1а хилар ч1оаг1а доарх1аме г1улакх долга дика кхеташ а даь КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеша дегаш ураоттадаь хьинаре къахьегаш ба установка беррига болхлой. Пленума сийна тха коллективо социалистически декхараш т1аийцадар декабрь бетта хиннена эша бедал арахецара план 105 процент кхоачашье. х1аьта кхоачашъьяр 117,1 процент яр. Планал совг1а арахийцар бедал массехк б1аь тонн яр. Иштта хьинаре къахьегарах завода установкай коллективашта юкъе массехказа хьалхара моттиг яьккхар тха коллективо. Уж толамаш даха в1аштIехьдаьар рационализаторашца дика къахьегарах. кхыча технологаша хьинар кхо ца дарах. Къаьстта дика болх бир рационализатораша: йоккхаг1а йолча оператора А. Белоплоткова, Н. Булгерас, оператора В. Яковлевас, оператора г1оича И. Хрусталевас, иштта кхычар. Пари, электроэнергии кхоара, арахецача продукци дикал лакхьяра нар балха юкъейнилар 6 рационализаторски предложени. Цу предложенена эзараш сомаш ахча кходаьа пачхахьалихенна.

Совхозашти колхозашти шоай агрохимически лабораторени хьаира повкъостал де деза яхи воронежски 1индмалой кхайкарал цхьанне санна установка массинаьча бохлочо дог раьза яния т1ииийнар. Мехкдаьтта продукташта анализ ю прибораш кийчъяьй болхлоша. Анализ еча эшаш ваи е оператор а е лаборантка а.

Грозненски мехкдаьтта чаккхдоакхача завода коллектива болам дог раьза хинна хьал а лаьца укх шера кхы а дикаг1а къахьега дош лу оаха. Ди т1ехьа къахьегама темпаш лаккъеш семилетка алхлаг1ча шера план хачал дуккха хьалха кхоачашье лерх1 оаха. Тха коллектива коммунистически къахьегама сийлен ц1и лелаю цо декхарийла лу тхо уж декхараш толамца кхоачашле.

В. БЕЗОБРАЗОВ,
крекинг-завода № 25 йолча установка начальник.

НОРМАШ Т1ЕХХОАЧАШЪЮ

Грозненски станце промывочно-пропарочни цехе дика къахьийгар совкха мастера Балыкин Александра кулгалдеча смена коллективо.

Укх шера хьалхарча деношка кхы а лакхъьый къахьегама темпаш. Х1ара смена норма т1еххоачашъю. Смена нормах 400 цистерн ц1енъяь кийчъе езача ц1енъер 400—420 цистерн я.

Къаьстта дика къахьег цистернаш юлача ин. Иванова, Каралсунова, Кремнева, Пациенкос, иштта кхычар а. Насосни установкаша цахаддаш д1айха хий хилийтар бахьан долаш т1еххоачашъю цар шоай нормаш. Цу даькъе дика къахьег установкай машиниста ин. Георгиева, Феоктистова, электросварщика нов. Саркисьяна, слесара нов. Кинева, иштта кхычар.

Коллективо доккхий социалистически декхараш т1аийцад укх шера а. Шера план 25-ча декабре кхоачашъе лаьрх1ад цо.

В. ТЕРНОВ.

КЕРДА СКВАЖИНАШ

Д1адахача шера план т1еххоачаш а яь укх шера хьалхарча деношка къахьегама овсарле лакхъеш хьинаре къахьегаш я «Малгобекнефта» НПУ кхоалаг1ча промысла коллектив. Ди т1ехьаг1а дохлуш латт хьадоаккхача мехкдаьтта тоннага д1абода мах. Берриг низ т1абехийта къахьегаш я коллектив № 808, 783/9 йола скважинаш болх бе йолаялийтара, кастта болх бе йолалургья керда № 839/9 йола скважина. Укх шера № 827/9, 819/9 йола скважинаш сихха йисте а яьха керда мехкдаьтта даккхара декхараш кхоачашде лерх1 промысла буруе деттараша. КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеша дог г1оздаьккха хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашде лерх1 промысла болхлоша.

Я. МАМЕДОВ, инженер.

НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Ц1АГ1А ЭША Г1УЛАКХАШ ДАРА, ТОРГОВЛЕГА, ОБЩЕСТВЕННИ КХАЧАНГА ХЬОЖАШ ЙОЛА НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА КОМИССИ ХАРЖАРА ХЬАКЪЕХЬА

Нохч-Г1алг1ай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

1. Ц1аг1а эша г1улакхаш дарга, торговлега, общественни кхачанга хьожаш йола Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета комисси 11 сaг юкъе а волаш в1ашаг1йолла.

2. Ц1аг1а эша г1улакхаш дарга, торговлега, общественни кхачанга хьожаш йолча комиссена юкъер депутаташ харжа:

Комиссе председатель — Лепина Валентина Михайловна, — город Грозне, Заводской района Школьни хоржамий округагара депутат, промышленноста, транспорта, бувзама г1улакхашта йолча Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета комиссе члена декхарех из мукъа е йоалийташ.

Комиссе членаш:

Гвозденко Николай Филиппович—город Грозне, Шаумяновски хоржамий округагара депутат.

Бареев Салауди — Алхазуровски хоржамий округагара депутат.

Бузуртанов Раjсий Ахьмад — Наьсар - Керта хоржамий округагара депутат.

Дангаева Данг1ай Ашу — город Грозне, Конотопски хоржамий округагара депутат.

Любова Матрена Семеновна — Ново-Щедрински хоржамий округагара депутат.

Панченко Лариса Алексеевна — города Грозне, Кутузовски хоржамий округагара депутат.

Пензурова Анна Ивановна — Алпатовски хоржамий округагара депутат.

Саидов Ахьмада Абусупьян — Кень-Юрта хоржамий округагара депутат.

Тарамова Са1ида Тумиша — Г1ойт1а хоржамий округагара депутат.

Цурова 1умарий Диба город Грозне, Краснофлотски хоржамий округагара депутат.

Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **И. АЛМАЗОВ.**

Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. СЫЩИКОВ.**

г. Грозный.
1963 шера, 30 декабрь.

НОХЧ - Г1АЛГ1АЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

З А К О Н

1964 — 1965 шерашкарча Нохч-Г1алг1ай Автономни Советски Социалистически республика пачхахьалкхен бюджета хьакъехьа

Нохч-Г1алг1ай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

Статья 1. Нохч-Г1алг1ай АССР Министрий Совето т1аеиа 1964 шерара Нохч-Г1алг1ай Автономни Советски Социалистически Республика Пачхахьалкхен бюджет Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссе докладах т1айийцача хувцамашца, доходашта 58653 эзар соми расходашта 58632 эзар соми а долаш, доходаш расходел 21 эзар сом дуккаг1а а йолаш ч1оаг1ъе.

Статья 2. 1964 шера йолча Нохч-Г1алг1ай АССР Пачхахьалкхен бюджета чу пачхахьалкхени кооперативни предприятешкарен организацешкарен йоаг1а доходаш — оборота т1ара налог, пайдаш т1ара еш йола отчисленеш, подоходни налог, социалистически боахамгара йоаг1а кхыйола доходаш — ерригаш а 47843 эзар сом оттае.

Статья 3. 1964 шера йолча Нохч-Г1алг1ай АССР Пачхехьалкхен бюджета т1а халкъа боахама финансировани ярга — промышленность, юрта боахам, наькъий боахам, чу1ера ц1еной-коммунальни боахам, бувзам, халкъа боахама кхыдола доакъош д1ахо дег1адоаладарга — дерригa д1адохар 8069 эзар сом оттаде.

Статья 4. 1964 шера йолча Нохч-Г1алг1ай АССР пачхахьалкхен бюджета т1а социально-культурни г1улакхашта — массане а юкъа дешача школашта, юкъерча специальни дешара заведенешта, 1илма-тохкама учрежденешта, библиотекашта, клубашта, театрашта, кепа йоазонна, просвещенен культурах даькъе кхыча г1улакхашта; больницашта, берий яслешта, санаторешта, укхал1ено лорярен физически культуран кхыча учрежденешта; пенсешти пособешти — къожалеш дола дерригa ахча 48080 эзар сом оттаде.

Статья 5. 1964 шера йолча Нохч-Г1алг1ай АССР Пачхахьалкхен бюджета т1а Пачхахьалкхен управлене органаш лелаяра хьежаду ахча 2149 эзар сом оттаде.

Статья 6. 1964 шера йола Нохч-Г1алг1ай АССР Республиканиски бюджет доходашта 24377 эзар соми расходашта 24356 эзар соми а долаш, доходаш расходел 21 эзар сом дуккаг1ен оборот яьчуя т1ехьаг1а 1965 шера 1 январе кассе гуччахьа хила деза ахча 736 эзар соми а долаш ч1оаг1ъе.

Статья 7. 1964 шера йола районийи городийи бюджеташ ерригача доходаштен расходаштен цхьана 40351 эзар сом а цу бюджеташкара оборот яьчуя т1ехьаг1а 1965 шера кассе гуччахьа хила деза ахча дерригa а цхьана 1364 эзар сом а долаш ч1оаг1ъе, цу даькъе:

Районаши городаши	1964 шера доходаши расходаши (эзараш сомаш)	Оборот яьчуя т1ехьаг1а 1965 шера 1 январе кассе гуччахьа хила деза ахча (эзараш сомаш)
1. Ведане	1287	36
2. Грозненски	2311	104
3. Наьсарен	2007	96
4. Наурски	2281	103
5. Ножай-Юрта	1794	86
6. Советски	[illegible]	42
7. Сунженски	2196	99
8. Урус-Мартана	3673	129
9. Шаьла	2749	129
10. Шелковски	1896	90
Ерригача районашка г1еллa	30261	981
11. гор. Грозный	16779	330
12. гор. Гудермес	1782	58
13. гор. Маг1албик	1568	50
Ерригача городашка г1еллa	20129	433
Дерригa а	40390	1364

Статья 8. 1964 шера колхозашкара йоахача подоходни налога т1ара, бахача нахагара йоахача подоходни налога т1ара, оборота т1ара йоаккхача налога т1ара районийи городийи бюджеташка еш йола отчисленеш укх боараме ч1оаг1ъе:

Районаши городаши	Отчисленей проценташ		
	Колхозашкара йоахача подоходни налога т1ара	Бахача нахагара йоахача подоходни налога т1ара	Оборота т1ара йоаккхача налога т1ара
1. Ведана	100	100	100
2. Грозненски	100	100	100
3. Наьсарен	100	100	100
4. Наурски	60	60	78,2
5. Ножай-Юрта	100	100	100
6. Советски	100	100	100
7. Сунженски	40	100	29,4
8. Урус-Мартана	—	100	100
9. Шаьла	100	100	100
10. Шелковски	40	100	18,6
11. гор. Грозный	—	20	13,4
12. гор. Гудермес	—	100	36,9
13. гор. Маг1албик	100	100	80,4

1964 шера районийи городийи бюджеташ чу еш йола отчисленеш ч1оаг1ъе:

а) кооперативни предприятешкарен общественни организацей хозорганашкарен йоахача подоходни налогах, юртбоахача налогах, хьун доходах, дезал болабанза, цхьаь, к1езига дезал болаш болча СССР гражданашкара йоахача налогах хьат1адоаг1ача ахчан т1ара 100 процента боараме;

б) 1964 шера ахчан-х1ечай лотерейх хьат1адоаг1ача ахчан т1ара 25 процента боараме;

в) пачхахьалкхен страхованех хьат1адоаг1ача ахчаш т1ара: колхозаша, кооперативни общественни организацеша телача ахчех 10 процента боарамен бахача наха телача ахчех (дуккхача хенна вахаре еча страхованегара д1аийнхача) 50 процента боарамен.

1964 шера Нохч-Г1алг1ай АССР халкъа боахам дег1абоалабара Пачхахьалкхен планах чакхдаха лаьрх1ача г1улакхашта финансировани елга 1алашлар дуззьа 1964 шера Нохч-Г1алг1ай АССР республикански бюджета ахченкара районий бюджеташта дерриге а 6114 эзар сом дотаци хьожаде, цу даькъе:

	(эзараш сомаш)
Ведана района	715
Грозненски района	51
Наьсарен района	906
Ножай-Юрта района	1208
Советски района	614
Урус-Мартана района	1267
Шаьла района	1355

Статья 9. 1965 шерара Нохч-Г1алг1ай АССР Пачхахьалкхен бюджет доходашта а расходашта а 62276 эзар сом хургдолаш мегае.

Статья 10. 1964—1965 шерий Нохч-Г1алг1ай АССР Пачхахьалкхен бюджетах лаьца Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссе заключене т1а д1аэтъаьча а Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета заседане депутаташа ениача а предложенешкен замечанешкен хьожнйга, х1аьта иштта Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совето ч1оаг1ъаьча 1964 шера Нохч-Г1алг1ай АССР халкъа боахам дег1абоалабара планага хьежжа районийи городийи бюджеташта юкъе а Нохч-Г1алг1ай АССР Министерствайи управленейи финансови планашта юкъе а хувцамаш яьлга Нохч-Г1алг1ай АССР Министрий Совета т1адилла.

Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный.
1963 шера, 30 декабрь.

КПСС ЦК Пленума решенеш—вахара юкъе!

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ГІОНЧА

ХЬАЙБАН боахамаш сихха айдарен хьайбашкара йоала продукци чІоагІа алсамъяккхарен декхар кхоачашдаре керттера ниҫъ шортта дика доакъар Іалашдар ба. НоагІча хьала, хьажкІаш, шекара свекла, бобови культураш санна йола дика хьувкъа доакъарий культураш дІаерца Іалаш хул хьайбашта кхоачамболаш доакъар хулийтилга.

ХьажкІаши шекара свеклаи бреките доакъар хилар шеко йоацаш да, хІаьта а цхьа кхоачамбоацар доал царех — царца белок кІезига я. Хьайбашта дахкача доакъарийца белок кІезига хиларо продуктивность лохъю; продукце единица яккхарга дІадода доакъар совдоаккх. Из бахьан долаш колхозашкеи совхозашкеи дІа ца кхоачаш дукха дулх, шура, тха, кхийола продукташ юс.

Ялата-бобови культураш дукхагІа дІаерцеи, дукха белок йоалаш долча доакъарах пайсагІа, дикагІа беркат лергалча тайпара пайда эцарцеи кхоачашдеш да, керттерча дакъа, хьайбашта декхача доакъарийна кхоачамхилал белок хилийтара декхар. Цхьабакъда, из боацаш кхы а ба доакъарийцара белок совдаккхара ниҫъ.

Вайцигарча а доалол арцаарча а дукхача ІилмахоІна дукха хана дена балхаш даьй доакъарийца дукхагІа белок кургйола гІулакх мишта дергдар, яха проблема къоаставира ниҫъ лохаш. Из геттара хала декхар кхоачаш кургдола ниҫъ химикашта корабир. Фошарча азотехи водородахи лаьккара температуреи йоакка давлении а оттаь аммиах цкха йиш хилар гучадаьдар царна. Аммиаках углекисли газехи карбамид яха продукт хьакул. Цу карбамида силос а кхидола доакъар а дика тоаду. 2,6 грамм белока метта я доакъарах дІатеха хІара грамм карбамид. Ховш да, юккъера лаьрхІача жмыхах 34 процент белок йоалхилга. вешта аьлча, жмыха килограммах 340 грамм белок. 7,6 килограмм жмыхах йоаллар миссел белок йоал карбамида цхьан килограммах.

Нагахьа санна дегІага дІадолар мара ца лоархІаш аьлча, 50—60 процент мара ца кийчдеча доакъарна хьайбай боахамаш вай Іалаш ца дойя, кхы а доккхагІа зе кхет вайна хьайбашта дІадехкача доакъарийца белок кІезига хиларах. хІана аьлча, царна эшачох 30 — 35 процент мара белок дІекхачаш хьайбашка. Из бахьан долаш тоннаш продукци юс хьа ца йоаккхаш, совленагІа доакъар доаду, продукцега дІадодар дукхагІа хул.

Химически средстваш а етташ доакъар тоаларо йиш хулийт хьайбашкара йоала продукци, юккъера лаьрхІача, цхьан ахаззен алсамъяккхъ продукцега дІадоалар шозза чуннеъа даьккха, хьайбаш хьалкхуьлтен тоалургйи дикка сихде.

Дукхача производствени опыташен хьалха даттача боахамий практикой бахъ а даь хьахьекхад шоашта эшача белоках 30 процент карбамидха чотах Іалашле йиш йолаш нух хьекхаду хьайбаш хилар. Цхьайолча колхозашен совхозашен дика кимаьххал а йолаш пайда эц белок совъяккха йиш хулийтача цу торонах, хІаьта царна цунах дика беркат а доал, дикка алсамйоал цар йоаккха продукци. Белок кІезига йолча доакъарах а тохаш хьайбашта юаяьча карбамида хІара тонно 10 тонн шура е 0,5 тонн дулх тІакхетийтилга гучадаьнна да. Ниттэ гучадаьнна да карбамидага дІадатийтача хІара само 10 сома маькха совленагІа продукци луш хилар а.

1963-ча шера вай республикерча колхозашкен совхозашкен 100 тонн карбамид кхьачай. ДІадахача шера алхха цхьан декабрь бетта а 40 тонн карбамид хьожаьй вай боахамашта. Из хІаьз а йолаш я дукхача фермашка. Грозненски производственни управление Горячеисточненски совхозе, Грозненски опорно-хьокхама совхозе, Наурски управлене «Терский» совхозен Ленина цІерахча колхозен хьайбашта телача доакъарах карбамид етташ баьццача зеиах гутальннар хьокхаме да — хийнахь-бус 0,6 — 0,8 литр шура тІатехар деттача доахама.

Кубански юртбоахама институто баьккхача зеиах гучадаьннад карбамид а етташ силос юаяьча Іаьсашта, юккъера лаьрхІача, хІараьеня дийнахь-бус 843 грамм дулх тІакхеташ хилар. хІаьта карбамид а йоацаш кхьабараштa 673 грамм мара тІакхеташ хиннаяц. ХІаьз боахамашка долаш долча доакъарийца хьайбай продуктивность лакхье вай колхозаштен совхозаштен новкъостал дергда карбамидо.

ДОАКЪАРИЙЦА карбамид хилийтара эгара аьттуа болашагІа ниҫъ ба силос дІайоллача ханне а цунах карбамид дІатохийта. Силосца белок дукхагІа хилийтарал совнагІа карбамидо йиш хулийт силоса мистал кІезигбе а. Из дара силоса дІайохка лаьрхІа хьажкІаш фийгашкара шура чІоагІьяла йолаешнача хана хьокх. Силоса дІадоллача мошача доакъарий хІара тонна лоархІаш 5 — 6 килограмм карбамид тох. Цу тайпарча силосаца лоадама хІама ца эшаш шозза дукхагІа хул хьайбашка дІакхочаш йола белок. Кхаь литра дика доархІаш цхьаца килограмм карбамид хила йоша а еш. дІатохалехьа 2—3 ди хьалхагІа кийчъе еза карбамид. Ниттэ йошаль тохаш хилча силосаца массанахьа дикагІа дІаув из.

Карбамид массанахьа а цхьатарра хургйолаш дІатоха вІашгІехьдалац из болх кара беш хилча, цул совнагІа из чІоагІа хала болх а ба. Цудухьа карбамид силоса дІазора балха механизаци е еза. Комбайна тІа лаьрхх Іа дозатор а оттаь, силоса хьажкІаш хьоккача хана карбамид дІатохар могаду Донской юрта боахама Іилма-тохкама институто.

10—15 денал кІезигагІа йоацаш ха эш хьайбай дегІ карбамидага даккхара. Из тела доладьча хьайбашта карбамид ца луш юкъ йолийта метаргьяц. ХьалхагІа кІезиг-кІезига а луш, тІехь-тІехьа дукхагІа а луш боарама дІатІакхоачае еза из. Дийнахь-бус 10 литр шура луш болча Іаттага дийнахьа 100 граммал дукхагІа йоацаш карбамид дІакхачийта метаргья. шерда тІехдаьннача Іаьсага — 75—80 грамм, ялх бутт баьнча доиз шерага хкачналца ха йолча Іаьсага — 40—50 грамм. Ялх бутт баланза долча Іаьсашта карбамид теда йиш яц.

Кийчача силосах, чаяз, гІадамох ниццкла нагга етташ а юае йиш я хьайбашта карбамид. Кхо декъа хийн цхьа декъа карбамида а тохаш кийчдаьча хица дІадилалехьа хоачае деза из доакъар.

Вай дукхача боахамашка йолаш я доакъарий патока. Цунах а етташ карбамид юаеш хилча кхы а пайданагІа да. Карбамид доакъара юкъейолга хьакиташта деш бая вай цхьабола специалисташ, из де дика лоархІабеш бац уж. Цу гІуллакха кийчъенна хадраш ца хиларах да из. Карбамидаз пайда ийбе а, цунга гІолла хьайбашкара совленагІа продукци яикха а Іомабе беза доаркаш, скотникаш, бригадираш, хьайбай боахамашкара беррига нахьехьаргахой.

ВАЙ хьайбай боахамашта доакха маІан долаш хІама да доакъара дрожжеш хьайбаш Іалашдела а. Хьокхама дехча лоархІаммаш хьательна белок дукъаьнна доакъара дрожжаш деттача доахамна еккаш хилча цу дрожжашка дІболар миссел шин маьха шура цар тІатехаш хилар, хІаьта дулха кхоабача оалхазаршта уж дрожжаш телаш хилча, дрожжешка боачул 5—6-зза дукхагІча маьха продукци тІакхет царна.

Шера вай республика боахамашта 1300 тонн доакъара дрожжаш эш, хІаьта 1963-ча шера царга дІакхаьчар еррига а 45 тонн мара яц. Ший хана яь решенн-м яр Грозненски ацетоно-бутилови заводе доакъара дрожжаш бергбола цех хьеллийла, аьнна, цхьабакъда, из решени кхоачаш ца еш йисай. боакъа, кхоачаш ониньйта-м еза из. Дрожжаш вайшта хьобара вІашгІехьдаккхара ІалешнергДар доакъарийца из тохаш йола белокаш совйоахилта.

Іалаьмате боккхача лоархІамера гІулакх да Грозненски ацетоно-бутилови заводе хьаеш йола В-12 яха витамин юкъейоалар. Цу беркатча витамино йиш хулийт хьакхарчашта тІакхеташ дола дулх 20 процент совнаикха а, хІаьта царна доалеш дола доакъар 15—20 процент чуннаьха даккха а.

Цу тамашие дикача препаратах дахнан пайда а ийбеш, цунах ший боахама лоцана беркат доахаш я Сунженски производственни управлене «Победа» яха колхоз. Из препарат хьаэцаш а боахаме дІахьош а эггара дукхагІа деде а 1500 сом мара шера ший дІа а ца доаш, В-12 яхача витаминах пайда эцаш хилча 180 эзар сом ахча кхоче йиш я шера 10—13 эзар кураи кхееш болча «Красноармейский» совхоз санна болча боахамга.

ХІаьз укх сахьате вай боахамашка эггара дукхагІа силоса кхоай хьайбаш. Хьайбашта дукхагІа тела деза фосфорно-кальцеви тухаш. Цу тайпара подкормка телаш хилча 10—15 процент совдоал нагийча хьайбашта тІакхеташ дола дулх. 5—8 процент совйола деттача доахана луш йола шура. Подкормкага дІадахийтача хІара сомах 7 сомагара 13 сомага кхаччалца пайда боал.

БЕЛОКАШ, витаминаш сов а йоахаш доакъар тоаделга, тайп-тайпарча химически хІамашца — кальцинированни каустически содашца, солянои кислоташ, ниттэ кхычарца — тоа а деш чах а дика доакъар делга — дукха да химегара хьайбаш леладерашта корадоагІа пайданера гІулакхаш, цхьабакъда, цу дерригача аьттонех бизза пайда хьаэцара еррига химе «къайленаш» йоазаш бела нах кийчбе беза хьайбай боахамашка балхаш да. Беррига специалисташтен хьайбаш леладерашта «химизаци эргара» дІадоладе деза хьайбай боахамашта химизаци ялга. ТІакхха мара химе хьаьларгьац ший еррига беркате «къайленаш», тІакхха мара хургдац цунах хьайбаш леладерий бокъонца дола тешаме гІонча.

Г. ПЕТРОСОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР юртбоахама продукташ кхоачаш еш министерства вакхагІа йола зоотехник.

Ахархочун тешаме новкъост

Ялата культурай хьувкьам лаккбар дукха хІанзе а деш къовсам лоаттабеш я тха совхоза коллектив. Шерра-шера тІа-тІа дукхагІа даккхуш латт лаьтта лелакара культура, эргайокхаш тоаю дІадуча лаьттай структура, юртбоахама культураш дІайийнача лаьтта дукхагІа тесс органически минеральни удобренеш. Лаьттан тІа малагІа балхеш де деза а цу тІа удобренеш мел тоеса еза а хов тхона цу тІа дІашергйолча культурага хьежача. Керда метод юкъеникхалехьа тха совхоза специалисташа бокъонца лоархІам бе дьега дезача къин, продукци яккхарга хІагІоргбола маьхь, технологи отташ. ЧІоагІа уйла ю оаха оасарца къовсам лоттабара, шерро юкъекхухь гербицидаш. ДІадахача шера 1100 гектара тІа дІайийнача хьажкІашта техарн оаха гербицидаш, хІаьта укх шера 4—5-зза дукхагІа тоха безам ба тха уж. вешта аьлча хьажкІаши борци тІа болча дерригача лаьттара оасар дохадара гербицидаш тоха лерхІ оаха. Цо хьажкІашта гІулакх дарга бола мих 6.037 сом лохбергба, къахьегама оасарле 21 процент лаккхъергья. ЧІоагІа уйла тІайокхийт оаха фу лелаяра. Оаха хоржаш хинна кІип фу хІара буртига доза 42 — 43 миллиграмал лозагІа доеш дар, цу тІа а гурахьа дуп кІа оаха дІалийре «безостая-1» яхача сортаца.

Цхьабакъда, ялат дукхагІа доаккхаргдола керттера кхоачам боал юрта боахама химизаци ярах. Цудухьа дукхагІа уйла ю оаха цу гІулакха, тІа-тІа дукхагІа хьатІаухача минеральни удобренеех пайда ийса а эцаш. 1962 шера 370 тонн мара ца ена кинна минеральни удобренеш, дІадахача шера 1524 тонн ера, е диазза дукхагІа.

Белгалдаккха дезаш да, специалистийн совхоза болхлойн цу тайпарча удобренешкара гІулакхаш оьлангара дена эргадаьнна хилар. ХьалхагІа машинаьнъя станцешка бетташ а кхы дукхагІа а ха йоахаш яьай минеральни удобренеш, хІаьта дІадахача шера уж цига гоаль моттиг хилабар цІеккха а. Вагонаш тІара Іайоаьссенешехьа а автомашинаш тІа ютташ дукхьа кхашка дІахухьар минеральни удобренеш. Цига гоа а ца еш, самолеташен тукови селкашен кхашна тессар уж.

Минеральни удобренеш самолеташ тІа юттача дика къахьийгар Абдурахманова Хаджата, Асадуллаева Жовзата, Исраилова Хузимата, дукхача кхычар. Шоай нормаш шозза тІеххоачашъю цар. Балха нормин дезм тІеххоачашйора тукови селкаш тІа болх беш хиннача тракториста цІи. Моисеенкоси Тутаевен.

Минеральни удобренеех боала пайда Іалаьмате боккха ба. Соакха бІаьстан юкхьелоккемка йир оаха 492 гектара тІа гуравьа дІайийнача хІина, хІара гектара тІа 100 килограмм аммиачни селитр а тохаш. Кхыча участкашкарчул совнагІа хІара гектара тІара 3,1 центнер кІа даьлар цу участкера.

Органически удобренеш а чІоагІа пайдане хилар оаха зидеш дац. Кхашна органически удобренеш еккара къаьстта ши бригал вІашагІъеллай тха совхозе. Укх шера 30 эзар тоннал кІезигагІа доацаш ширдаьнна кхо дилла лерхІ оаха кхашна.

Пайда дикагІа баргбола тайпара органически минеральни удобренеш еттара агротехнически карташ оттадергдолаш да.

Къахьегама хьинар къаьстта чІоагІа айденна а КПСС ЦК декабрьски Пленумо дегаш гІоздаккха а йолаш дІаоладаьд тха совхоза коллективо керда 1964 шу. Тхо дог тийша да кердача шера оахош йоккхий къахьегаме котадоагІ йоахаргхиларах.

Д. ШАГО.
Грозненски производственни управление опорно-хьокхама совхоза директор.

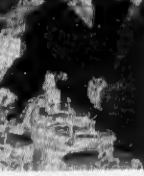

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. Вай мехка кхоъа ахи миллион совгІа гектара тІа дІаюш я гІоравьнна волча кубански Іилмахочо - селекционера Василий Степанович Пустовойта — Краснодарски даьттайи эфиро-даьттайи культурай Іилма-тохкама института, селекцие отдела заведующе кхедаьча, башха-дикача сортех йола гидуургаш.

Хьалха дика лоархІаш дар, нагахьа санна ганарех 32 — 33 процент даьтта доалаш хилча, хІаьта В. С. Пустовойта дикагІа волча сортех из доал 50 процент совгІа.

ХІанз керда, гидуаргашта хулча хьовра хьисапера харацар яхача кхерамерча лазара дукъалъотта могаргдола совташ хьадеш, цу лазарца къовсам лоаттабара пайданегІа йола способаш лохаш ве Іилмахо.

Дукха за йоацаш эггара чІоагІагІа белгалдьнна а гІадвугаш а дола хІама хилар кьаьнарча Іилмахочув В. С. Пустовойта вахар чуь: из дІайийцар Советски Союза Коммунистически парте мугІарашка.

Сурта тІа: шозза Социалистически Къахьегама Турпал В. С. Пустовойти (аьттехьа) лаьттагІара тІаьннача хІамай физиологе отдела заведующи А. Я. Панченкон институте тепице.

Е. Шулепова сурт.
ТАСС фотохроника.

ХИМЕ БОККХА ГІА

АКАДЕМИК
И. М. ЖАВОРОНКОВ

КПСС ЦК декабрьски Пленума исторически решенеш тІа дІаяздаь да: «Юрта боахам, производства кхиаоза новкъош дІехо а айдергдолаш халкъа хьал-торо тоаергйолеш лоархІамегІаре мех ю хилар тарра, мехка экономика дегІайоалара даькъе хІаьз Іалаьмате боккха лоархІам болаш я ХИМИЧЕСКИ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ. Из дуаш Пленуме хинача Николай Михайлович Жаворонкова, академика — СССР Іилмай Академе физико-химеи органически йоачча материалий технологи отделене секретара.

Іилман промышленности дегІайоалаяра дунеи истореа йовзаза йолча сухалца хьаю хІаьз вай мехко ший йоккха химе. Алхха укх тІеххьарча пхе шера. КПСС ЦК майски (1958 шу) Пленум хинначул тІехьагІа болх бе йолаеннай ткъаь пхийтта керда заводи шІ бІаьи ах бІаьй совгІа йоккха химически производствон. Эггара экономичегІа йолча Іалама бедала кІийлен тІа химически продукци еш йола йоккхий керда промышленни центраш хьаьй Башкире, Поволжье, Азербайджане, СибирегІа, Средни Азе. Химически промышленноста керттерча фондай кхаь даькъах ши лакъа укх тІеххьарча пхе шера хьалъаь заводаши цехаши я. Цу пхе шера 89 процент алсамъяьннай эрахецаш йола химически продукци.

ХІаьз Советски Союза Коммунистически парте кхы а сихъе лерхІ халкъа боахама ца прогрессивни дакъа дегІадоваладара темпаш. Укх хьатІадоагІача ворхІ шера керда хьалъергья 200 предприяти, эргаьккха тоаергья болх беш йола 500 совгІа предприяти, цу гІулакха 25 миллиард сом совгІа ахча эзарга. Химически промышленность дегІайоалаяргэн юрта боахама комплексни механизаци ярги йохийта еррига капитальни вложенеш 42 миллиард совгІа сом хургья. Цу юкъагІа 3—3,3-зза алсамъергья хьаеш йола химически продукци, цу даькъе минеральни удобренеш — 3,5—4-зза, бацовгІаш лораярен юрта боахама зенаш деш йолча садоахкана хІамашца къовсам лоаттабарен химически средстваш — 7,5-зза, пластмассаши синтетически кІувнаши — 6—6,9-зза, химически хьовсий — 4,4-зза.

«ПАРТЕГА ХЬАЛХЛЕ А ЙОЛАШ ВАЙ ХАЛКЪО ХЬАЯЬЙ ЭГГАРА ДИКАГІА ЙОЛА ЕЗА-ЙОККХА ПРОМЫШЛЕННОСТЬ — аьлар новкъоста Н. С. Хрущева КПСС ЦК декабрьски Пленуме. — ХІАНЗ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ЙИШ Я ХИМИ, ЮРТА БОАХАМ, ЯИГА ПРОМЫШЛЕННОСТЬ ДЕГІАЙОАЛАЯРА ІАЛАЬМАТЕ ДУККХА РУЗКЪА ХЬОЖАДЕ, ХАЛКЪА ХЬАШТАШ ЮКЪАРЧАЛ ДОАЦЦАШ ІАЛАШДАРА КХАЧЕИ ДУККХАЧА НАХА ЭШАШ ЙОЛА ХІАМАЩИ ДУКХАГІА ХЬАЕРГЙОЛАШ. ЧІОАГІАЧА ЛАРДА ТІА ОТТАШ ЛАТТ СОВЕТСКИ НАЬХА ХЬАЛ-ТОРО ТОАЯРА ДЕКХАР КХОАЧАШДЕЛГА».

Халкъа боахама, советски наьха материальни хьал-торо тоаяра фу дала йиш я химега?

ДОККХИЧА ХЬУВКЪАМАШТА БОЛА ТЕШАМ

Ши цифр: 1963-ча шера химически промышленносто хьаергья 20 миллион тонн минеральни удобренеш, хІаьта 1970 шера эрахецаш йола минеральни удобренеш 70—80 миллион тоннэга дІакхоачаргья! Алхха техническа культураштa яйкха ца Іеш, массаза а тешшаме уж дика хьувкъалга Іалаш з деш, ялата культураштa а тІа-тІа дукхагІа удобренеш екха юрта боахамга йиш хургхилар да из. Кхыметтел тІахьежжа дахьч лоархІамаша я хьахьокх ялат дІадийнача кхайга яхийтача удобреней хІара центнеро хьувкъам ши-кхо центнер а кхы дукхагІа а совбоаккхаш хилар. Долче алхха удобреней чотах а семилетка чакхйоаллаш чудахьаш дола ялат 7—8 миллиард пуьт алсамъяккха а 14—16 миллиард пуьтага из дІакхоачаде а йиш хургья мехка юрта боахамга.

Цу тІа а лоархІам бе беза эрахецаш йола удобренеш шерагара шерага алсамйийна ца Іеш, хадданза цар дикаля ассортименти тоалургхилар а. Семилетке 40—45 процентага дІа а кхоачаш кхоалагІа дакъа кхийтта ца Іеш, тІакхетаргья минеральни удобреней концентраци (вешта аьлча, царцара бальцовгІашка дІайолхаш йола ахачан хІамаш). Шерра юкъейоагІаргьа моллагІча лаьтта эшаш йола еррига элементаш шоашца йола комбинированни удобренеш. Цу удобренеех кхы а дукхагІа беркат даргда, из бахьан долаш кхы а ноагІа совдала йиш я хьувкъамаш.

Дика хьувкъам хьалихебарал совнагІа ниттэ лоархІаме да юрта боахама зенаш деча тайп-тайпарча садоахкача хІамаех уж лораделга, дизза амбарашка из чутоссилга. Гучадаьнна да, юртбоахама баьцовгІашта зе деча хІамашен лазарашен вай мехка шерра-шера нхк-пхк миллиард сома маьхъ зе деш хилар.

Укхаза а геттара дукха де хІама да химена. ХІанзлехьа а хьаньй иттэш тайп-тайпара ядохимикаташ — юрта боахама зенаш деча тайп-тайпарча хІамашца къовсам лоаттабара эша средстваш. 1965-ча шерага 4,5-зза алсамъергья хьаеш йола ядохимикаташ. Хьувкъамаш ца дойта йиш хулийтача цу баьцовгІаш лорара химически средствеех пайда эцар мехкарча кхашка совленагІа 20 миллион тонн минеральни удобренеш ехкара ниіса да.

Кхы пхьакха а аоккхэ моастагІа ва кхашкарча культурей—оасар да из. Цо садукъ культурин баьцовгІай, лаьттаннара кхачан хьоанал юъ, хьувкъамаш вІоагІа лоаду. Іалаьмате низкъала къахьега дезаши ялеи къовсам лелабаьб дукхача хана деиз лаьттаица балхаш деш болча къахьегамхоша — кара оасар даргара деиз тайп-тайпара химически средстваш юкъейоалаяргa дІакхаччалца. ХІаьз из декхар а химе кхоачашду. Цо хьаьнй культурин баьцовгІашта цхьаккха зе а ца деш, оасар хІалак дэь дІадоаккхаш йола гербицидаш оала моххаш. Цу тайпара кхашка «химически оасар даро» Іалаьмате дукхача къахьегамах мукъабоах юрта боахамера болхлой, дуккхаза а дарегІа да ниттa деш дола оасар, цунца цхьана по дикагІа хьувкъийт культураш.

Цу дерригнеца кхоачалуш дац юрта боахама химе деш дола новкъостал. ХІаьз юкъенхувла йолалуш латт ростови веществаш оалаш йола химически препараташ. лоадаи боаццаш кІезига из техача а дукхха а сихагІа дегІдехь, кхач, лит культурин баьцовгІаш. Химе ца хилча ца доалаш да юртбоахама къахьегама механизаци елга а. Масала, гІа доацаш хилча дукхха а аттагІа да машинаьца боамби чуэца. Дефолианташ оалаш йолча химически хІамашца дІадоаккх из гІа. Теплицашши парникаши дІакъовлара эггара пайданагІа а дарегІа а йола материал я полимерни пленкаш. Юртбоахама хьайбай продуктивность лаккъеш йола синтетически белокаши тайп-тайпара препараташ а лу химе. Алхха дира хий мара (цу даькъе лаьттана кІалхарча хьасташкара доаккхар а) теза хий доацача районашка дІаоттае йиш я алхха хьайбашто кхоачамбалла даь ца Іеш. хІамаш дІайийначэ лаьттаита хилла а хий теэдеш йола ния бола опреснителаш. Хий теэдеш хургья воипташ оала химически хІамаш, цкъа баь ца Іеш, дуккказа а из болх бе йиш йолаш хІамаю я уж, хІана аьлча атта юхаметтаотташ я уж.

Юртбоахама производствана интенсификаци яре даькъера химе торонаш вІалла боарам боацаш дукха я. Хозахета аьннадац новкъоста Н. С. Хрущева химех материальни беркаташ шортта хилийтара ниІ хьаелла дІоагІа да из, аьнна.

ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС СИХЪЕР

Минеральни удобренеши баьцовгІаш лораю дукхха а тайп-тайпара химически средстваши хьаяр — еза-йоккхача е керттерча химически промышленноста — халкъа боахама дукккача лоакъой технически прогресса лард ше йолча органически йоацача хІамай промышленноста алхха цхьа гов мара дац. Из бокъонца ниттэ да, хьаьдаргья вай, масала, ала а доагІаш химе маьхк оалаш йола серни кислота. Е из ше е цун ларда тІа хьаяь тайп-тайпара продукташ боккхача лоархІаме йоацаш халкъа боахама цхьаккха дакъа дале тамаш йолаш, селла чІоагІа нахъа йоалаш я серни кислота. ТІа-тІа дукхагІа арахецаш я азотни, фосфорни, солини кислоташ, кальцинированнин каустически сода, хлор, синтетически аммиак мочевинен, фосфор, зенгал, минеральни тухаш, элементарни водород, кислород, азот, нагахьа мара нийслуш йоаца газаш, ниттэ дукхха а кхийола органически йоаца продукташ.

Керда техника дегІайовлаяра даькъе а боккха лоархІам болаш я органически йоаца химе. Вай хенара техника, хоаш маьхиллара, йоккхийча сухалий, давленей, температурай техника я. Органически йоацача химе эгара лоархІамегІарчарех цхьа декхар да кердача техникара эшшача тайпарара материалаш хьаелга. Цу гІуллакха тІаза советски Іилмахошеи инженерашеи кхоачашъаь цІенхашттара проблемаш кІезига яц. Масала, коробаьб Іалаьмате йоккха йоовхал лоалуш йола керамически материалаш хьаира ниҫъ царех я, къаьстта аьлча, огнеупораши тІехйола огнеупораши. Промышленни хьисапе хьеш я дукха ха йоацаш хьалхагІа беэача маьхе хинна рубинаш, сапфираш, алмазаш, хІаьз уж технически гІулакхашта эша геттара дика материалаш тІа-тІа дукхагІа юкъейоагІаш латт.

Советски химикий боккха толам ба хаза-кристаллически материалаш хьаяр—цхьан тайпарара микрокристаллически структура йола ситаллаш. ЧІоагІалга диллача чопаеи йовхал ларга диллача лак даьккхача болатнеи нийслуш я из материал. Цо шерра перспективе хьаела дукхха йолаш а дарегІа а конструкционни материал хилара тарра, тайп-тайпарча гІулакхашта ситаллех пайда эзара. ХІаьз хьалхашка латта лоархІамера цхьа декхар да уж ситаллаш кагурргйоацаш елга.

СЕМИЛЕТКА ТОЛАМЕ ГІА

Цхьабакъда, химически промышленносте тІа-тІа дукхагІа лоархІаме хулаш лоагІа органически хІамаш хьаелтен царлара тІа тайп-тайпара синтетически материалаш хьаелтен. Вай юнцар эггара хьалхарча эргІанна полимерий химе я. Химе эггара къонагІара дакъа из деле а, хІаьта а из Іалаьмате боккха тІа боах тьаллкханехьа.

Эзар шерашкахьа адамаша лелаяьча кхыча материалашкара — металлашкара, хьунагара, зингара, даьрегара, боамбегара, кхыметтел кхерийгарен лоабатагарен а моттиг дІайоаккхаш латт полимераша. Уж дарегІа а вокх материалашта метте дІайолхаш а хиларах хинна Іац из. ХІаьч царех лоІамера материалаш хулаш латт, дукха нийслу царна меттел дІахха кхы цхьаккха материал йоацаш а.

Декабрьски Пленуме масалана йоалайер шоаш хьаеча советски Іилмахой боккхача лоархІаме хинна моахказа-органически материалаш. Электродвигателашка цу материалах изоляци яро йиш хулийт габариташ хьалхагІа шоаш хинияраш мара йоаццашехьа а электродвигателий низ цхьан ахаззен алсамбаккха, цар болх беш йоаккха за яалоза вІаьхъе. Вайнига санна энергетика гІулакх чІоагІа шердаьча метте из мел боккха лоархІам болаш хІама да кхетаде хала дац.

Е хьаьщаргъе вай ниттэ советски Іилмахошеи инженерашеи хьаь синтетически каучукаш. ВІашагІа ца ялара чІоагІа хиларга диллача а лелаечь хана ца йохарга диллача а йоазаш мел йолча кхыча каучукел чІоагІагІа я из. Машинашта чархаш еча промышленноста из каучук юкъейоаллаяро дукхха а дикагІа хулийт чархаш, рузкъаьна Іалаьмате дукха кхоабе йиш хулийт мехкага.

ТІа-тІа бІубеннагІа юкъехк полимераш гІишлош хьалъеча. Геттара айта пенаш хьалотта материалаш а ю царех, кийна дергаш, цІенош хьоахаш а пайда эц царех. Санитарни техника хІамаш, турбопроводаш, мебель ю полимерах. Бакъда, хІанзарчоа башха боккхача боарамен-м дац полимерех деш дола уж долла хІамаш. Кхоачамболлаш полимераш хІаьз хьеш ца хиларо юхалетт из гІулакх. Цхьабакъда, гІишлойхошта хІанзе а бІаргагуш за цІеной тьалдара балхашта индустриализаци яра а уж балхаш кхоачашделга сихдара а мел чІоагІа новкъостал деегда полимерни материалаша, керда архитектурни формаши принципиальне кердача тайпара уж инженерни кхоачашъелген творчески лехара а ниттэ дикха новкъостал дергда материалаша.

Боарам боацаш йоккхий торонаш хьаела полимерий химе Іалаьмате дукха а тайп-тайпарча ассортиментан а наха эша геттара дика тоаараш хьадара.

ТІеххьара, хадданза дегІаух химе лоархІам чІоагІа ниЗ дІа а кхоачаш халкъа ул ахтІено лораеш из хиларца а. Юцараш алхха молтай средстваши препараташи хинна Іац. Шоаех боккха пайда боалаш цІийнд меттел дІаухи хІамаш лу химе, царех хІанзлехьа а доккха бескет даьннад сог ца валийтар дукха лоаттабеча къовсаме. Медицински практикана шорра юкъейоагІаш латт полимерех хьаьь цІий лела искусственни мхаш, протезаш, тайп-тайпара приборащи аппаратаи.

Химе — Іилман эггара революционнегІа долчарех цхьа дакъа. Ниттa нах бег цун КПСС Центральни Комитета декабрьски Пленуме. , Химе дегІайовлаяран халкъа боахама дерригача доакъошта шерра химизаки ярон карда зама дІайоллиеа белгалйоалаш я Пленума решенеш.

КХОХКАМ КIАЬДБАРА КЕРДА ТIАХЬЕХАМ

Н. С. ХРУЩЕВА ПОСЛАНЕХ ДОАЗОЛ ДЕХЬА ЯЗДЕРАШ

ПРАГА. «Руде право» яхача газето кепа теха араьккхай Н. С. Хрущева дерригача дуьнен мехкий пачхьалкхенашта (правительствашта) керте латтарашка яхьийтача послане йиза текст. Прагин Братиславин радион телевиденен дIайийшай цуьнан маьрра йола изложени, керда советски предложенеш маьшара хьакъехьа еча йоккхоках йиза хилар цигта белгал а доахаш.

Советски правительствана керте латтачун послани дерригача адамашна дика хир ду, цо дуьнен халкъашта юкъера «кхохкам дIахо кIаьдбаргахьа дерригIен хIал да луш ше дIахьоча йоккха гIолла Советски Союзо бьакха лоархIамера гIа а да, аьлар ТАСС-а корреспондентага цIих хеза волча чехословацки Iилманхочо академика В. Прохазка.

БОНН. Московски радио чу гIолла хIаьтта хьешаш маьра латтапар СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева дуьнен мехкий пачхьалкхенашта правительствашта керте латтарашка яхьийтача послане текст, малхбузенгермански ДПА информационни агентство, территориальни къовсамаш къоастадечи низ юкъе боаккхаргбац яхача деша хетаь из хилар белгал а даьккха, цу документе бокъонца йола изложени дIасиа йолаелхача хина.

Н. С. Хрущева послане тIара Советски правительства керда маьшрера инициатива йиь пунктах латта дуьнен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбар духьа ена предложени санна лоархI малхбузенгермански агентства.

ПАРИЖ. СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева послани бокъонца изложени а еш кепа техей 4 январе Iуьйрийна Париже арадаьлча дерригача газеташа. Газеташа чIоагIа уйла тIаяхийтай цу кердача лоархIамерча документа. «Советски союзо йоах: территориальни къовсамаш къоастадара низ юкъе боаккхилга дехкаш йола дуьнен халкъашта юкъера соглашени ед, — яаду «Юманите» яхача газето, «Дуьнен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара бола керда тIехьехам», — белгалдоахк «Либерасьона».

Газеташ, кхьаьттал аьттехьарча буржуазнечар а, шиший пункташта къоаста а еь, Iаьржача алапашца белгалйоах Советски правительствана керте латтачо яь керттера предложенеш. ЛоархIамегIарча аьттехьарча буржуазни газетех долча «Фигаро» яхача газето яаду: «Хрущева маьшарера послани: территориальни къовсамаш къоастадара низ юкъе ца боаккхаш битаха барбац».

ВАШИНГТОН. Н. С. Хрущева послани — вашингтонски газеташ тIара кердагIа дола хIама да. Н. С. Хрущева послане маьрра йола изложени кепа тох столицерча дерригача газеташа, маьшар чIоагIбарен Малхбоалехка а Малхбузенна а юкъера гIулакхаш дIахо тоадеран гIулакхьа керда советски инициатива лоархI цунах.

«Низ юкъе ца боакхаш социабера тIахьех Хрущева», — йоах «Вашингтон пост» яхача газете бIарчча оагIув дIалаьца тIагIолла доккхийча хьаьмица хиьчI керта йоазоно. — «ТIом хьоабергбоацаш пакт яра тIахьех Хрущева, — йоах керта йоазон тIа Вашингтонски «Стара».

Лакхерча правительствени гIозарашка лаьрхIIа Iоние йолабенной Н. С. Хрущева послане текст.

ТОКИО. Советски Союза керда маьшарера инициатива — иштта йоахк Н. С. Хрущева послани японски газеташа. «Асахи», «Иомиури», «Майнити» яхача а кхьча а газеташа керте дальча доккхийча йоазонашта хIал кепа техай послане йиза тексти цуьна хетаь комментареш.

«Н. Хрущева послани, — яаду «Майнити» яхача газето, — кердача шера эттара хьалха арадальна Советски Союза маьшарерча арахьарча политика чIагарг да».

«Малхбоалехьан Малхбузенен юкъера гIулакхаш тоадена хилареах пайда а баш, Советски Союзо, — белгалдоахк газето,— ядерни герза деш дола тохкамаш цхьадолча дакъе дехкара хьакъехьа дальча Договора тIехьа керда инициатива еннай къовсаме дола кхы тайпа дешаш къоастаяь».

ЛОНДОН. Английски радио чун телевидени гIолла хьахийнача кердача хоамашка Н. С. Хрущева послане тIара йоккхий моттигаш йийцар. «Таймс», «Дейли телеграф», «Дейли уоркер» яхача газеташа кепа тох послане изложени. Послане бола ший хоам «Таймсо» кепа тох «Низ вIалла юкъе а боккхаргбоацаш социабера тIахьех эрсаша» аьна доккхийча алапашие керте дальча йоазонина кIал Н. С. Хрущева посланех дола хоамаш дикагIа бIаргагургдолча моттигашка яаду «Дейли мейл», «Дейли экспресс», «Дейли геральд», «Гардиан» яхача газеташа.

ОТТАВА. Н. С. Хрущева послане тIара моттигаш хьалхарча оагIонаш тIа кепа техай оттавски газеташа. «Доазон тIера къовсамаш къоастадеча хана низ юкъе боахилга дIадаккха», «Глобальни маьшара договор дара хьакъехьа яхайкарьл ду Советаша», — йоах доккхийча алапашца керте даьча йоазонаш. Газеташа къаьстта белгалйоах, хIаьз практически торо хиннай пачхьалкхенашта юкъе территориальни къовсамаш долча хана низ юкъе боахилга дуьнен халкъашта юкъерча вахарера дIадаккхара проблема къоастае яха моттиг.

БЕРЛИН. ГДР газетий керттера тема я Н. С. Хрущева послани. «Нейес Дейчланд» яхача газето белгалду, территориальни къовсамаш къоастадеча хана низ юкъе боаккхаргбоацаш дуьнен халкъашта юкъера соглашени яра хьакъехьара Н. С. Хрущева предложени маьшар чIоагIбара хьакъехьа еча йоакхо но хьалха яьнха хилар. Еррнгача пачхьалкхенашка енна Москвин керда предложени, белгалду «Дер морген» яхача газето, маьшар безаш мел болча наькха хьаштана малкхара я.

СОФИЯ. «Керда советски маьшара программа», «Маьшарен халкъий кхерамзлени хьаштан бахьан долаш», «Пачхьалкхенашта юкъерча къовсамашка низ юкъе боахилга дIадаккха», — керте дах цу тайпара йоазонаш а долаш кепа теха араьккхай болгарски газеташа Н. С. Хрущева послани.

Н. С. Хрущева послани бокъта лоархIам болаш я, йоах «Работническо дело» яхача газето. Болгарени халкъо дагахьа къобалъь тIиш керда советски предложенеш, еррнгача пачхьалкхенаша уж тIайбача массане юкъара маьшар чIоагIдургдоларади маьшаре дахара принципаш толаш хилара цхьалха масал парех хургхиларахь чIоагIIд дог тийша а долаш.

КАИР. Н. С. Хрущева послане тIара керттера моттигаш хьалхарча оагIон шоррала оттадаьча керта йоазонашка хьахьехий «Аль-Гумхурия» яхача газето: «Хрущева маьшарера плап. Доазон тIара проблемаш къоастаера низ юкъе боаккхаргбац аьлаь соглашени е вай йоах Хрущева. Советски култалхоче хьакхайкаду, политически экономически хьисапаш, хIаьта иштта мехий социальни системаш тайп-тайпара хилар а агрессин бахьъера дола бахьанаш а хинна дIаотта йиш ца хилар. Хрущева тIахьех Германи, Корея, Вьетнам маьшара хьакъехьа вIашагIтехара сихха ца дезар дара».

ДЕЛИ. «СССР керда маьшарера инициатива», «Дуьнен халкъашта юкъера маьшара пакт е йоах Хрущева», — керте даьча цу тайпарча йоазонашца хоам бу делийски газеташа Н. С. Хрущева послане лаьца.

4 январь (ТАСС).

ДЕГА—ДАИМАН МОГАШ ХУЛГА!

НогагIча хьале, сега шишша маьже я. Царех цаI болх бе йиш йоацача яьлча, цуьна хьалхара цхьаьолча даьхьа болх бу вокх маьжено е маьженаша. ХIаьта дог вай цаI мара дац. ХIанзалца цхьаккха хIама дац цуьна хьалхара болх бе могаш. Iалхьамате дукха торонаш йола из тамашие оатхал шиз беха йисача.

Кардиологе дакъе сенна тIехь балхаш деш, сенга уйлаш латташ ба Iилмахой?

Iилмахой уйлаш латт «оатхалаш» — мышца, сосуда, ногIарий, е шоашта чухь гIолла пхьаьний хоамаш дIауха проводникий участкаш куьца а хувцаш, дега «капитальни ремонт» е йиш хиларга.

Iилмахой уйлаш латт цу гIулакха дукхха ха а йоаккхийташ — цхьа ди, ши ди, е кхы а дукхагIа — дог соца а дах, цул тIехьагIа юха дIа а оттадаь из доладалийта йиш хиларга.

Iилмахой уйлаш латт нагахьа санна керта хьаь чура е дега шийна чухь ядача пхьаьний «подстанцешкара» — узлашкара сигналаш мышцага дIанхоачаш ца хилча, е во хIайодаш хилча, дего бе-ча балха гаьнара доалле йиш хиларга.

Iилмахой уйлаш латт вай дега боаррамагIа йола портативни аппарат хьае а дегIарIа хIаеллачул тIехьагIа цхьан юккъа а дукхача хана а могаш доацача дегаца пхьана цуьга болх байта е пхьан юккьагIа дега хьалхара цу аппаратага шийта болх байта йиш хиларга.

ХIаьта эттара кертера тха уйлаш латтар да дог цамогаш ца хулийталга, сагa хьакхоллашехьа хинна а е тIехьагIа хинна а цхьаьккха айи доацаш дог хулийталга.

А. Н. БАКУЛЕВ,
академик.

(«Комсомольская правда», 4 январь, 1964 шу.).

БЕРАША САЛОI

ЧIоагIа сакъердаме дIахьу шоай каникулаш вай республикерча дешархоша. Шоай школашка елке хиларал совгIа тайп-тайпарча общественни моттигашка салаIа ух бераш. ХIара денна Нохч-ГIалгIай теникий театре 250 бер хул. 28 декабре доладенна уж сакъердамера деноп дешархой каникулаш йистеналалца хургIа. Укхаза боагIа вай республикерча массайолча районий школай дешархой. Денна хахо ха йоаца бераш.

Йоккхача, сийрдача зрительни зала чу чIоагIа хоза я. Дика къахьийтад театра коллективо берашка салаIийтара. Зала чу елка оттаярал совнагIа кердача шера хетаь сакъердаме, дика чулоацам болаш программа кийчъяьй. Къаьстта бераш гIаллугаш я «Раешник» яха сакъердамера постановка. Цейна сийна кийчъяьча сцена тIа техникашта меттел къамаьлаш деш ба боккхийбараш.

ГIаддаха да бераш — зале гучаьоал Дед Морози цуьн зIамига Снегурочки. Цар берашта елкана гонахьа хелхараш ду, ашараш лекх, тайп-тайпара хаттараш ду, жопаш тела. ЦIаьхха йов залера лампаш. Беррнгача зIамигаче зрителий теркам сцена тIа бийрза ба. Ала деза царна тамашийна хIама бIаргадайна хилар — космос, урагIъаха ях спутник, сигалара тайп-тайпара планеташ.

ЧIоагIIа къахьийтад театра кертерча режиссера А. Н. Балабановен художника И. В. Комаровен берашта из сурт бIаргадайтара. Цахаддаш тIоараш детт бераша.

Цул тIехьагIа Дед Морозо а бераша а дехарах театра коллективо теникий а «Фердал дикагIа жIали дац дуьнен тIа» аьнна спектакль оттаю.

...Йистельлар театра цIейна сийна оттаь программа, цхьабакъда укхаза гулленача бераште чIоагIIа дов театра коллективана а, Деда Мороза а, Снегурочкайна а баркал ала.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

Сурта тIа: Нохч-ГIалгIай теникий театра зрительни зала чу сакъердаш да бераш.

И. Панева сурт.

КНИЖКАШ ДЕЗАРАШ

Балха ди йисте ма даьлалге а Наьсарен-Вокзалерча предприятей болхлой шо-шоай де дезараш де дIа-юха боах. Цхьабакъда, цхьабарий никъ районни библиотекагахьа улл.

Сихбенина библиотекагахье боах «Электроинструмент» завода обмотщицаш. гIалгIай къона мехкарий, йиъарий Киснегlар Рани Iайшети. Къахьегама ди йистедаьча керда газеташ, журналаш деша, библиотеке тIадаьхкача кердача книжкашка хьажа боах йижарий. Тхо библиотеке дIачудолхаш Раис аьлар:

— Бийса яхха дагIаш тхуя тхо библиотеке. Цига дика салоI оаха.

1963 шу чакхдоаллаш библиотеке книжкаш дешараш 1824 сагага дIакхаьчавар. Цул совгIа къахьегамхошка деша книжкаш дIакховчаргдолаш книжкаш дешараштa книжкаш дIателаш пункташ яхай «Электроинструменти». «ЦIе Октябрь» яхача кирпишкаш ечен заводашка, бIаргхьаш тегача фабрике, кхыйолча а общественни моттигашка. Касткаста библиотеке беседаш ю, лекцеш еш, тематически сайренаш ю. Доккхий да библиотекана хьалхашка латта декхараш. Уж декхараш чакхдаха новкъостал ду библиотека общественни совето.

М. ВИСАЕВ.

ДОАГIАШ ДЕННА СОВГIАТ

Дика совгIат делар Грозный станице ресторана коллективана укх деношка. Республика общественни кхачан предприятей хьежаре дакъа лоацаш яр из коллектив. Нохч-ГIалгIайчен мехка эттара хьалхара моттиг яккха свала атта дац. Шоашта хьалхашка латтар наха эшаш а сий долаш а декхар долга а хоаш хьинаре къахьийтар ресторана коллективо, цудухьа цуьна еннай республика торговле министерства хьалхарча степена диплом.

Къаьстта дика болх баьб кондитерски цехо. Цехе болх беш бараш беррига а къона ба, цудухьа оал цу цехах комсомольско-кагирхой цех, аьле. Лакха лоаттаю цеха коллективо шоашта еина коммунистически къахьегама цIи. Арахецаш йола продукци лакха качество йолаш, ассортимент тайп-тайпара йолаш хул. Цехе дикагIчарех лоархIаш ба кондитераш яи, Кушкова, Аронов. Иштта Сийлен грамоташ еннай ресторана повара ноь Исаева, Наьсарен района автолавка продавеца ноь Аушева.

Л. ЕВЛОЕВА.

Сакъердам, сакъердам...

Эзар совгIа бер хул хIара денна республикански пионерий ЦIагIа. Вай республика нии — кхаь районерча школай бераш а городерча школай бераш а хул цига Гена хахарча каникулех салаIа баькхе. Тхо пионерий ЦIен зале чудаьнчача хана Гудермесера, Сунженски районера хьаьший баькхабр городера пионераш болча. Безаме тIайицар уж дешархой городерча доттагIаша. Хьалсегар Дед Морозо цар сийна йоккха елка. Дворецa массовикаша хьаьшашта хоза а сакъердамера а ловзараш Iомадир, хореографически кружоко хелхараш дир, иштта кхы а. Фусамдаьшта тIехьабуcаш бадар хьаьший а. Хоза, хадай дер Гудермесерча дешархоша даь «Лезгинка» яха халхар, хIаьта оаз юкийташ, гулбенначар чIоагIа тIоараш деттеш шоза аккхийтар «Елка тха я» яха иллн Сунженски юкъерча школе дешархошка. Шабакар пхьабараш, пхьабакъда каникулаш йисте лла-м кхы а массеш ди да. Кердача хьашишка хьежаш я республики пионерий ЦIен елка, Дед Мороз.

НИЙСА ДАЬ ТАIАЗАР

Дукха ха йоацаш Грозненски района халкъа судо Аслаханова Алпату дош дийнар. Ший паспорта тIара ха итт шу тIатехай из, хIаьта цул совгIа къахьегама стаж пхе шера нийс беттаи лакхьяй. Из бахьан долаш Аслаханова Алпатус 1961-ча шера 2-ча июле дена пачхьалкхен пенси нийдаьл. Цу хана денз Грозненски района Старая Сунжа поселке яхача Аслахановас 968 соми 55 кепиги пачхьалкхен ахча хьайицаь. Цхьабакъда, из бIеха гIулакх гучадаьлад. Халкъе судо дукхача хана чуйоалларгйолаш суд яьй Аслахановайга.

И. АНДИНОВ,
Грозненски района прокурор.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

КЛАССОВИ КЪОВСАМАШ

ПАРИЖ. Кердача шера хьалхара деноп белгалдаьлар Франце къахьегамхоша керда забастовкаш йолаярца. 48 сахьата забастовка йир Луара яхача департаментерча почтовий болхлоша. Цхьадика сага почта дIа ца хьош ши ди деьккхар Сент-Этьен, Родин, Сен-Шамон, Фирмини яхараш санна йолча департаментерча йоккхийча городашка. Почтови болхлоша дIадех балха хьалаш аттача доахилга, алапеш тIатохилга.

Цхьан юкъа забастовка йир Сен-Назерерча металл чакхдов хача предприятей болхлоша. Уж духьалбаьнкаб дуккхача предприятешкара, белгтала аьлча, аьшка листаш еча заводера, дукха болххой балхара дIабахарах. Цхьан сахьата забастовка йир Сен-Мартен Дьверча (Изер яха департамент) «Нейрпик» яхача компане механически завода болхлоша. Цар дIадех алапеш тIатохилгех болх бу ха лоацъелтен.

* * *

ЛОНДОН. Шоай къахьегама хьалаш тоаделта дIадехаш бола болхлой хьаллоацаш забастовка йолайир Манчестерерча ши эзар докера.

Шоай къахьегама интенсификаци е гIортаре духьале еш забастовка йолаяьй Ливерпулерча хьамча хIамаш еча завода 150 гаргга болхлочо.

НЬЮ-ЙОРК. Къахьегама министерства даннех, 1963 шера 3.400 забастовка хиннай США. Цу забастовкашка дакъе лаьцад 1.030.000 саго.

(ТАСС).

КИПРА ПРАВИТЕЛЬСТВА РЕШЕНИ

НИКОЗИЯ, 7 январь. (ТАСС). Кипра правительства тIайицай дов соцадара тIахьожам лоаттабергболаш вола ООН-а викал гIайрен тIа вахийтара хьакъехьара предложени. Цу хьакъехьа селхан укхаза хоам бир президента Макарноса викало.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ГОЛДУОТЕРА ЗАЯВЛЕНИ

НЬЮ-ЙОРК, 7 январь. (ТАСС). Республикански парте эттара аьттехьарча тхьама лидера Аризон яхача штатагарча сенатора Барри Голдуотера аьлар, нагахьа санна 1964 шера ше США президенталла хорже ядерни тохкамаш дехкара хьакъехьара Договор дIадаккхара тIехьа хургва ше, «нагахьа санна фега ядерни тохкамаш дар ВIашагIкхийттача Штаташта гIойле йолаш хулеь «ХьалхагIа а санка, аз лоархI.— аьлар сенатора, — веннача президента Кеннеде правительства даь, ядерни тохкамаш дехкара хьакъехьара Договор вайна гIойле йолаш ца хилар».

Сенатора аьлар, ВIашагIкхийтта Штаташ ВIашагIкхийттача Къамий Организацена юкъера ялара тIехьа хургва со, нагахье санна КНР бокъонаш цига юхаметтаоттайойи. «Переговораш яра йола средство» а лоархIаш Советски Союзацара дипломатически гIулакхаш хоадалера кхерамах пайда эшара тIехьа ва ше, аьлар цо.

Ший арахьара политически кредо сенатора Голдуотера дIайовзийтар республикански партетара США президента посте кандидаталла се оттавайта безам ба са аьнна 3 январе хьакхайкадаьчул тIехьагIа эттара хьалха яьча программни заявленеца. Селхан «Нэйшнл Бродкастинг компане» телевизионни каналашка гIолла къамаьл дир цо.

ДИКА ХЬОКХАМ

БЕРЛИН, 6 январь. (ТАСС). Селхан ха чакхъяьннай Малхбузен Берлине баха нах ГДР столице бахкара хьакъехьа яьча соглашене. Германски Демократически Республика правительстваен малхбузенберлински сенатан юкъе эттара хьалха яь официальни соглашени тоаламе кхоачашъяьй, яхаш хоам бу АДН агентства. 17 дийнахьа Малхбузен Берлинера 1240 эзар саг ГДР столице шоай гаргара нах белча хилар. Соглашене ха чакхйоалача тIехьарча дийнахьа — 5 январе эттара дукхагIа бар Малхбузен Берлинера шоай гаргара нах бахача ГДР столице баьхка нах: 280 эзар саг.

Пропускай хьакъехьа яь берлински соглашени — из дика хьокхам ба. Цо хьахьокх, шишна а германски пачхьалкхенна юкъе гIулакхашара переговораш яро Германера гIулакхаш лер тIа дахара новкъостал дергхилар а цунча цуьнен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара аьттув баргхилар а, белгалду АДН.

ДАГОМЕЕ РЕФЕРЕНДУМАХ ХИННАР

ПАРИЖ, 6 январь. (ТАСС). Дагомеа республике чакхъяьннай кердача конституце проекта хьакъехьарча дешнех йола референдум. Иноза йолмача даннех, керда конституци хьаллоацаш кхадж тессар 99.84 процент харжархоша, яхаш хоам бу Франс Пресс яхача агентства корреспонденто.

Мехка кердача конституце проект чийчьяьй 1963 шера сентябра бетта тIема переворот яр бахьан долаш Iаьдала керте эттача, хинна йолча правительства.

КАРАТЕЛАШ БОХАБАЬБ

НЬЮ-ЙОРК, 6 январь. (ТАСС). Укх шера эттара хьалха Къулбехьен Вьетнама партизанашта духьала дIайодаь йоккха тIема операци правительственни бIуннаш бокъонца эша а деш чакхьаьлар, яхаш хоам бу Ассошиэйтед Пресса корреспонденто Сайгонера.

ДикагIа долча правительственни эскарцара итт батальон яр Сайгонера 40 километр Малхбузенгахьа уллача Бен Сук яхача областера партизанаш хIалакбар духьа дагалаьца хиннача цу операцена юкъе дакъа доацаш, яхаш хоам бу корреспонденто. Правительственни бIунех къаьстаь 15 саг вийнех 30 саг човнаш аьлар, партизанашта тIера вахаваь вийна ши саг.

«Вьетнаме цIаккха а хиннаяц аьттув а болаш пхьаккха йоккха операци», — аьлар американски тIема «советникех» цхьане.

ПРОБЛЕМА НОМЕР ЦАI

НЬЮ-ЙОРК, 5 январь. (ТАСС). Хьабе болх боаца нах дукха хилар, къаьстта а кагирхошта юкъе, экономически проблема «номер цаI» йолаш юс ВIашагIкхийттача Штаташта. США къахьегама министра Уиртца яьххача тайпара, совкха кагирхошта юкъе хьабе болх боаца нах 5 процент дукхагIа хилар. ХIанз 20 шу а кхы кIезигагIа а ха яьна болча кагийча нахахи мехкарехи 17 процент хьабе болх ца корабоагIаш ба.

Хьабе болх боацаш бола США-ра нах берригаш а лаьрхIача беррагача балха низах 5 процент ба.

Уиртца аьлар, дIахо кхы а халагIа хургья хьабе болх ца хилара проблема. Укх шера, аьлар цо, балха ияза рынке боагIаргба 1.600 эзар кагий нахи мехкарийи, хIаьта цу цхьан хана механизаци автоматизаци яр бахьан долаш болх бе моттигаш кхы а кIезигIа хургья.

ДIанхача хана малагIча бахьанех кIезиглора хьабе болх боаца нах яхача дешах ше дувцаш, Уиртца аьлар: укх бIаьшерен чухь хIара доагIа итт шу е тIом болаш хиннад, е промышленность вйлуш хиннад. Укх итт шера, сона хетаргахьа, даала ба хоастам, тIом ца хила а нег. Цхьабакъда, проблема сенах латт аьча, из латт промышленность доадама дегIайоагIаш ца хиларах.

ШВЕЙЦАРИ, 150 гаргга ахархо кхаьчав Цюрихе шоашта дукха хана денз халахеташ датадоалла хIама «Алюминиуминдустри АГ» яхача ферма администрацега дIаалар духьа. ХIанз дукха шераш дIадаьннад Малхбузен Германе доазонна йистера гаьна йоацаш ядача цун заводаша ахархой боахамашта доккхий зенаш ду. Фтор йоаллача газаша моттиг бIехъю, чIагIагIа лазараш детт доахана. Шоашна хьайбаш а долаш демонстраце баьхкаб ахархой.

Доахан ца доттара деш цхьанкха хIама а хоацаш. ЙIаьхий фирма (цIена доход 21 миллион франк йола) вIаьла дага а ца ахархошта хинна зе юхаметтаоттадe. Нийсхо юхаметтаоттаелга дехаш хиннача маьршача наьха манифестацена духьалъяьлар полиции. Фирма чуйоача цIеношта тIадолха нкхъаш пхоргIа аьха машинаш дIа а оттаь дIахьайлар. цIенашка чуводача наIараш ка латташ полицейскеш бар.

Фотопресс — ТАСС-е сурт.

ЛАДУЬГIА, ХЬАЖА

РАДИО: 8.30 — юрте болхана болхлошта передача (гIалгIай меттала); 6.45 — ашараш; 7.10— «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.20 — «Сердало газета обзор; 8.30 — дагестански музыка; 8.45 —«Еррнгача общества «Iулакх»— беседа (гIалгIай меттала); 16.05 —концерт; 16.30 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.45 — вай республикански слетера репортаж (эрсий меттала); 17.00 — дешаркой производственни бригаш «Грецера хьаьший» — бакъдолча тIера хьийша дувцар, (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45— «Йоккхача хинена — шерра ниъкъе — беседа (нохчий меттала); 18.28 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.40 — хелхара ашараш.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — телевизионни кердалараш; 18.35 — школьникашта — кердача шерара обозрени (нохчий меттала); 18.55 — «ГIулакх дика хоаш хилар — тоаам баккхре йола лерд» — репортаж (нохчий меттала); 19.05 — киножурнал; 19.15 — «Ловман кхалсаг» яха телевизионни журнал (нохчий меттала); 19.50 — «Роза Берид» яха художественни фильм; 21.00 — «ХьунагIарча великанех йола повесть» — кинокикъбара телевизионни клуб.

ВАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета 1963-ча шера 24-ча октябре баьча сокамах «Пригородный» автопавильон 1964-ча шера 10 январе денз центральни рынкера Гудермесски улицагIа дIаьху хьалха колхозни рынок хиннача территоре тIа. Цигара ухаргьи Грознера Аргуне, Шекара заводе, Йоккхача АтагIе, ЗIамигача АтагIе, Чечен-Ауле, Комсомольске, Дуба-Юрта, Советске, Ведана, Чишке, Харачой, Курчалой, Автуре, Бачи-Юрта, Ножай-Юрта, Яхой-Мохке, Шалы, Гудермесе, Ново-Грозне, Белгатой, Шато-Аргуне, ГIойтIа, Алхан-Кала, Алхан-Юрта йолха а автобусаш.

Грознера пищетреста, 15-ча шурий совхозе, № 2 йолча шурий совхозе уха автобусаш автостанцера ухаргйолаш оттадаьд.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора алх. — 3-07-01; бехктоххама секретара — 2-45-46, партийни вахарах, экономикан, кехьаша отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны зам. редактора — 3-07-01; ответственного секретаря — 2-45-46, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции.

СФ02008 Заказ № 37.